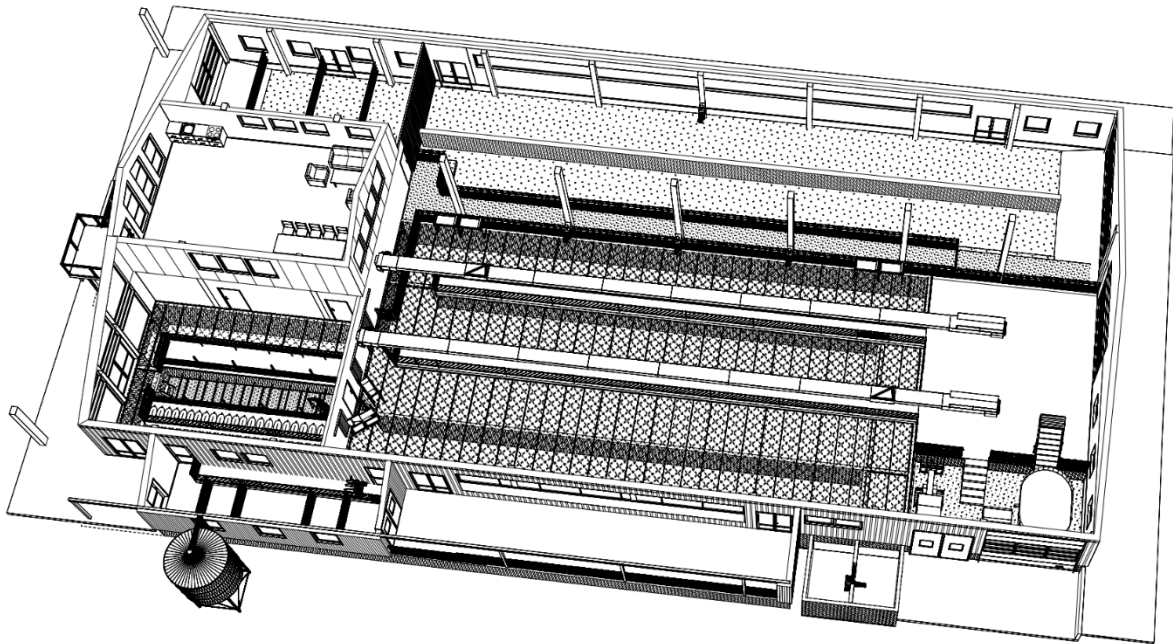

PILOTPROSJEKT SATSNING PÅ KJEKJØTT MED FOKUS PÅ MOTIVASJON OG INSPIRASJON

SLUTTRAPPORT 24/05926

Nordland fylkeskommune, Troms fylkeskommune og Finnmark fylkeskommune har støttet prosjektet, gjennom ordningen Bærekraftig matproduksjon og verdiskaping i nord. Ordningen er også finansiert over jordbruksavtalen.

Innhold

1. INNLEDNING	3
1.1. Bakgrunn for prosjektet	3
1.2. Strukturendring og antallsutvikling	4
1.3. Den norske melkegeita	4
1.4. Geitemelk-produksjonen i Norge	5
1.5. Geitemelk-produksjonen i Nederland	6
1.6. Sammendrag av planlagt prosjektgjennomføring	7
2. MÅLFORMULERING OG MÅLOPPNÅELSE	7
2.1. Skaffe til veie konkret tallgrunnlag og praktisk ergonomisk gode løsninger fra pilotbruket for omlegging av drift til full oppføring av alle kje	7
2.2. Utarbeide grundige vurderinger og økonomiske planer for flere alternative løsningsforslag	12
2.3. Avholde møteserie med kompetente og motiverende foredragsholdere til geitemelkprodusenter i Nord-Norge	16
2.4. Gjennomføre studietur til Nederland for en gruppe på maksimalt 24 personer fra næringa, med fokus på erfaringsutveksling og motivasjon til å ville ta med seg ideer og se muligheter på hjemmebane	17
2.5. Markedsundersøkelse og produktutvikling	22
3. ØKONOMI	25
4. RESULTAT	26
5. VEDLEGG	27

1. INNLEDNING

1.1. Bakgrunn for prosjektet

Gjennom mange år har geitenæringen i Norge strevd med håndtering og utnyttelsen av kje som matressurs. Den moderne melkeproduksjon på geit har ikke plass og kapasitet til å ta vare på det store antall kje som hvert år blir født. Det tas vare på om lag 30% av kjeene som påsett og rekruttering, de resterende avlives og destrueres. Dette skjer fordi at kostnaden ved å fostre opp hvert enkelt kje er om lag det dobbelte av inntekspotensialet. Heldigvis og dessverre har ikke de innflytelsesrike organisasjoner satt dette på dagsorden. Næringen selv sammen med TINE er veldig klar over den potensielle omdømmeproblematikken som ligger i denne saken.

Det har vært gjennomført flere større og mindre prosjekter med formål om å gjøre det attraktivt for gårdbrukere å føre opp kje til slakt, finansiert av gårdbrukere, samvirkeorganisasjoner og staten. Historien viser at det ikke er mulig å få til lønnsomhet for gårdbrukeren i kjøttproduksjon på kje.

Næringen selv ønsker mest av alt å kunne ta vare på samtlige kje som kommer til verden og føre dem frem til det gode produktet som kjekjøtt er, og samtidig utnytte beiteressursene som finnes i landsdelen vår. Melkeproduksjonen i seg selv er blitt såpass krevende at besetningene må ha et stabilt høyt energiinntak gjennom hele året. For mange kan det utgjøre en begrensende faktor for fullgod utnyttelse av beite at melkegeitene kan trenge ekstra inneføring i beitesesongen. Kje er i så måte både svaret og løsningen da kjeene kan gå ute i beitemarka hele sommersesongen.

For å kunne gjennomføre dette i praksis, trengs plass og gode løsninger i fjøsene til å oppstalle kjeene helt fra fødsel og frem til beiteslipp eller slakt. Kjeene vokser fort og plassbehovet mangedobler seg fra spedkjeperioden til tiden rundt beiteslipp. Det er per i dag ikke lønnsomt å føre kje med geitemelk, og det er usikkert hvor lønnsomt det er å kjøpe melkepulver for å føre opp samtlige kje.

Det er en vanlig praksis i Nederland/Tyskland å trekke laktasjonen ut over flere år. Vi ønsket å undersøke muligheten for å gjøre dette hjemme også. Dette ville løst mye av problemet, rett og slett fordi det fødes et betydelig lavere antall kje som må tas vare på. Hvordan dette vil påvirke melke kvalitet mtp. frie fettsyrer, kjemisk innhold og celletall må tas med i beregningen.

Prosjekttanken springer ut fra et ønske om håndfaste tallgrunnlag som viser spesifikke kostnader ved oppføring, inkludert byggekostnader for det ekstra nødvendige arealet, kostnader knyttet til jord/grasproduksjon, kostnader knyttet til innkjøp av melkepulver, veterinær, og vederlag for arbeid. Først når dette foreligger kan næringen som helhet gå videre i prosess med produktutvikling og forhandlinger om hva avregningspris må være.

Prosjektet var planlagt som et pilotprosjekt på én representativ gård, som har et sterkt ønske om å videreutvikle sin satsning på lokalprodusert mat, hvor erfaringer og resultat kan deles. Målet: at prosjektet skal *motivere, inspirere* og samle flere gårdbrukere til kompetanseheving og positiv utvikling. Videre ønsket vi å konkretisere nøkkelfaktorer som gjør at vi fremdeles ikke utnytter ressursen kje.

For å skape varige endringer i Norge, og høste gode erfaringer fra geitehold i utlandet var en studietur til Nederland en sentral del av prosjektplanleggingen.

Oppsummeringsvis kan vi nevne at det er søkt og innvilget er nytt prosjekt, hvor de viktigste erfaringene fra pilotprosjektet tas ett skritt videre. Pilotprosjektet har lagt et solid grunnlag videreføringsprosjektet, hvor *varig melking* skal utprøves under norske forhold.

1.2. Strukturendring og antallsutvikling

Antall melkegeiter og antall geitemelk-besetninger er fallende.

- Antall besetninger 2015: 303, 2025: 240 (kilde: SLF).
- Antall melkegeiter 2015: 33.678, 2025: 31.010 (kilde: SLF).
- Gjennomsnittlig buskapstørrelse øker, og er nå på 144 årsgeiter. Nær halvparten av buskapene har mer enn 170 årsgeiter. (kilde: geitekontrollen)

I Geitekontrollen er det registrert 126 besetninger (2024), en nedgang på 18,2 % siden 2023 (kilde: Statistikkssamling fra Ku- og geitekontrollen 2024).

1.3. Den norske melkegeita

Den norske melkegeita stammer fra den nord-europeiske landrasegeita og har gjennom flere år fått innkryssing fra rasene *saanen* og *fransk alpin*. Tidligere ble geitene skilt i lokale raser eller typer, som telemarksgeit, dølageit, vestlandsgeit og nordlandsgeit. I dag er det genetiske forbindelseslinjer mellom alle regioner i hele landet og Norsk melkegeit er derfor betegnet som én rase.

Rasen har stor variasjonsbredde når det gjelder farge, fargekombinasjoner og fargemønster. Geitene kan ha kort eller langt ragg, være kollet eller hornet og ha mye eller lite botnull (kasjmirull). Bygningstrekk kan også variere mye. En gjennomsnittlig norsk melkegeit veier mellom 50 kg og 90 kg. Hun produserer i gjennomsnitt 685 liter melk årlig (TINE). Melkmengde per geit varierer sterk mellom besetninger. Ifølge geitekontrollen har 50 % av geitebrukene mer enn 170 årsgeiter.

I Norge er det Norsk Sau og Geit (NSG) som driver det organiserte avlsarbeidet på geit. Grunnlaget har vært bukkeringdrift, med 35 aktive bukkeringer med totalt 270 medlemmer i 2001. På grunn av saneringsprosjektet *Friskere geiter*, er det i dag kun 1 aktiv bukkering med totalt 8 medlemmer. Det er rundt 50 godkjente avlsbesetninger for melkegeit i Norge.

Innblanding av fransk alpin har vært viktig for å avle bort en delesjon i kaseingenet som fantes i om lag 20 % av den norske geitepopulasjonen i 2005. Den norske melkegeitepopulasjonen var en lukket populasjon, noe som er innavlsdrivende, og det var nødvendig med nytt genetisk materiale for å øke takten i avlsframgangen. Import av genmateriale fra Fransk alpin eller Saanen hjelper til økt genetisk variasjon og reduserer innavlsløskningen.

1.4. Geitemelk-produksjonen i Norge

Geitemelk-produksjonen er kvotestyrte. Hvert år bestemmer faglag, staten og Tine forholdstallet. Tallet har lenge vært 0,95. For første gang på mange år blir i 2026 forholdstallet for geit 1,0. Dette innebærer at geitebruk nå kan levere hele sin kvote.

Melkeproduksjon er geitebonden sin bærebjelke. Det er her inntekten kommer fra.

Kjeoppdrett handler i hovedsak om rekruttering av nye produksjonsdyr, om lag 30 % av besetningen må fornyes hvert år. Det er kostbart å føre fram kje, både økonomisk og arbeidsmessig. Praksisen med avliving av et stort antall kje hvert år er et potensielt omdømmeproblem for næringa, og har mange ganger opp gjennom årene vært forsøkt gjort noe med.

Enkelte gårdbrukere har mulighet å hente en ekstra inntekt fra kjøttproduksjon, men dette krever at gården viderefører og selger produktene sine selv. Vi trenger gode ambassadører som formidler kvaliteten av kje kjøtt, for å kunne øke både etterspørsel og prisen på kjøttet.

Generelt kan vi si at geitemelk-produksjonen er svært arbeidsintensiv.

Geitemelk-næringen befinner seg i en kritisk situasjon:

- Få aktive bruk igjen
- Svært arbeidskrevende produksjon – mange individer
- Krevende å lansere nye produkter i markedet
- Smittesituasjon i forhold til gjennomført smittesaner
- Manglende markedstilgang for kje kjøtt
- Kostbare og få teknologiske løsninger for rasjonalisering

Viktige positive momenter knyttet til geitemelk-næringen:

- Geita er god på utnytting av lokale grovfôr og beiteressurser
- Store utviklingsmuligheter på melk og kjøtt
- Norske geitebønder produserer svært god kvalitetsmelk
- Norske geitebønder har friske dyr
- Norske geitebønder er en svært engasjert gruppe gårdbrukere

1.5. Geitemelk-produksjonen i Nederland

Geitemelk-produksjonen i Nederland har utviklet seg sterkt siden begynnelsen av 2000-tallet. Antall melkegeiter har økt fra omtrent 90.000 dyr til 476.000 dyr i 2023, fordelt over 569 besetninger. Gjennomsnittlig antall geiter per gård har steget fra 117 til 837 i denne perioden. Totalproduksjonen ligger over 450 millioner liter melk. Produksjonen er de siste årene stabil med et gjennomsnitt på 1.100 liter melk per geit.

Etterspørselen av geitemelk i Nederland og Europa har økt kraftig og flere bønder har gått over fra andre produksjoner til geitemelk-produksjon, og Saanen er den mest vanlige rasen.

I Nederland er det relativt store moderne gårder med ca 1.000 - 3.000 melkegeiter. De som driver en relativt liten produksjon (400 - 800) geiter foredler ofte melk eller kjøtt selv på gården. Geitemelk er en lønnsom produksjon i Nederland. Etterspørselen etter geitemelk-produkter er økende, ikke bare i Europa, men også på verdensbasis. Siden 2012 har antall geiter i Nederland økt med 6,5 prosent hvert år (kilde: Ontdek de geit, 2024). Det er ikke kvote på geitemelk, men antall geiter per gård blir nå begrenset. Melkeprisen ligger høyere enn i Norge, og det eksporteres både semin og levende dyr til resten av verden.

Geitemelk blir markedsført og sett på som et sunt produkt. Eksporten til Asia øker gjennom melkeprodukter og melkepulver, som morsmelkerstatning, da mange asiater ikke tåler kumelk. Nederland spiller en viktig rolle i produksjon og eksport av geitemelk, hovedsakelig for viderebehandling til ost og andre meieriprodukter. Omtrent 80% av nederlandsk geitemelk blir bearbeidet til ost, og en betydelig del blir eksportert, hovedsakelig til Frankrike, Tyskland og Storbritannia.

Kjekjøtt Nederland:

I Nederland er kjekjøtt mindre kjent enn i land lenger sør i Europa, men populariteten vokser betydelig. Kjekjøtt blir ansett som en delikatesse med en mild, myk smak som ligner på lammekjøtt, ifølge kjøttfagfolk i Nederland. Geit og kjekjøtt er det mest spiste kjøttet i verden og har større potensial også i Europa.

Akkurat som i Norge er melkeproduksjonen hovedproduksjonen på geitemelkbruk. Dyrevelferdskrav, økt bevissthet om kvalitetsproduktet kjekjøtt har gjort at kjekjøtt-produksjon- og salg har økt de siste årene. Flere gårder har tatt initiativ til å foredle og selge kjekjøtt. Kjøttet blir markedsført som et bærekraftig kjøtt, med sunne egenskaper. Den unike smaken av kjøttet blir tydelig beskrevet. Kjekjøtt er fortsatt ikke like tilgjengelig som annet kjøtt. Salg foregår gjennom gårdsbutikker, delikatessebutikker, restauranter og evenement. Gårder som selger kjekjøtt er gode på å informere kunder om hvordan kjøttet kan tilberedes, som grilling, steking eller i gryteretter. Restauranter serverer kjekjøtt ofte som en del av en bærekraftig eller lokal meny. Kje fores generelt opp til slaktevekt 10-14 kg. Slaktevekten oppnås raskere enn vi får til i Norge.

Duarmelken: «varig melking» eller «kontinuerlig melking»:

Kjekjøtt-problematikken har fått et annet perspektiv blant bøndene som var med på studieturen. I Nederland så vi en helt annen måte å drive på: Melkegeitene får ikke kje hvert år. De bruker en produksjonsmåte som heter «Duarmelken» som kan oversettes til norsk med «varig» eller «kontinuerlig» melking. Geitene blir ikke paret 7-8 måneder inn i laktasjonen som i Norge. De fortsetter å produsere melk gjennom flere år, og får dermed ikke flere kje. De beste geitene blir selektert og inseminert eller paret på naturlig måte. Gårdene hadde gode avls rutiner og god genetikk. Omtrent 20 prosent av geitene får kje hvert år.

I Nederland fikk vi en oppfatning av at varig melking er en mer dyrevennlig måte å produsere melk på, og utgjør en mindre påkjenning for besetningen og for geita.

1.6. Sammendrag av planlagt prosjektgjennomføring

1. Pilotprosjekt på Saupstad Gård
2. Møteserie for geitebønder i Nord-Norge
3. Prosjektrapport med mulighet for større prosjekt i 2025
4. Avsluttende studietur til Nederland

2. MÅLFORMULERING OG MÅLOPPNÅELSE

Rekkefølgen i prosjektgjennomføringen ble omgjort, slik at studieturen som var planlagt som en avslutning på prosjektet i stedet ble gjennomført i desember 2024, ganske tidlig i prosjektet. Dette utgjorde en viktig endring for bl.a. videre planlegging av pilotfjøsset.

2.1. Skaffe til veie konkret tallgrunnlag og praktisk ergonomisk gode løsninger fra pilotbruket for omlegging av drift til full oppfôring av alle kje.

Noe av det første som ble tatt tak i vedrørende pilotprosjektet, var å utarbeide driftsplaner med to ulike produksjonsstørrelser. En offensiv satsning, og en noe mindre investering og tilhørende lavere produksjon. Denne kalkylen hadde vi med oss i arbeidet videre med planleggingen av driftsbygningen.

På bakgrunn av erfaringer som ble tatt med fra studietur og dialog med gårdbrukere i Nederland, samt prosjektdeltakere, startet prosessen med å planlegge pilotfjøsset på Saupstad Gård. Gårdbrukerfamilien hadde selv en ganske tydelig formening om hvilke ønsker og krav som stilles til en slik arbeidsplass. En omfattende planprosess resulterte i et bygg med et samlet bruksareal på 1.270 kvm. Det ble innhentet tilbud på bygg og innredning, og det ble tidlig klart at det ville bli vanskelig å forsvare investeringen. Dette bygget hadde en kapasitet

på opp mot 600 geiter. Alle funksjoner i opprinnelig planløsning ble beholdt, men størrelsene ble justert ned til en produksjon tilpasset om lag 400 geiter, og et samlet bruksareal på 995 kvm. Begrunnelse for plassering og utforming av de ulike funksjonene i den planen vi valgte å videre med, er redegjort for under. Det må nevnes at produksjonstaket for liter produsert geitemelk per gård i Norge er fra og med 2024, 350.000 liter.

Melkestall:

Pilotbruket hadde en klar formening om at melkesystemet skulle være en ganske stor melkestall, med plass til 2 x 24 dyr og fast exit for raske gruppeskift. Automatisk registrering av dyr og logging av melkemengde inngår som standard på melkestallen. Dette er en oversiktlig og god arbeidsplass for en eller to røktere. Pilotbruket produserer ost av egen melk, og plassering av melkesystem og melkehåndteringslinje er derfor førende for hele planløsningen. Første kriterium er adkomst for melkebil, og adkomst for flytting av melk fra fjøs til ysteri. Melkestallen ble plassert på bygningens kortsida i hjørne mot nord-øst.

Dyreflyten gjennom melkesystemet har hatt stort fokus og har således lagt føringer for utformingen av dyrerommet utenfor. Det er svært viktig at melkestallen er plassert slik at dyrene går lett inn på stallen, og på samme måte lett kan forlate stallen for å minimere tiden det tar å skifte gruppe. Dyrene går rett fra dyrerommet og inn på melkestallen, slik at røkter kan arbeide sammenhengende og effektivt uten å forlate melkeplassen. Det er lagt opp til automatisk tildeling av kraftfôr lokkerasjon, og en mer utradisjonell melkegrav med hevesenke golv, slik at arbeidshøyden kan reguleres avhengig av røkter.

Melkestallen er stor og romslig, med god plass på alle sider, og full takhøyde. Det er planlagt stor nok dør inn til stallen, slik at vedlikehold på stallen kan gjøres uten problemer senere. Det er også planlagt store vindusflater for å få inn mye lys. Rommet planlegges med overtrykksventilasjon slik at det skal være god luftkvalitet og rikelig luftskifte på arbeidsplassen, sommer og vinter.

Biromsfløy:

Sluse, garderobe, tankrom og teknisk rom er plassert i tilknytning til melkestallen. Dette er en rasjonell og fornuftig løsning, da en samler de mest kostbare og isolerte rom på ett sted i bygningen. Videre gir dette korte avstander mellom hovedinngang og funksjoner i bygget som røkter må innom hvert eneste fjøsstell. Som følger av melkestallens ganske store størrelse, endte vi opp med en biromsfløy som er dimensjonert for å tåle en senere eventuell utvidelse av produksjonen. Sluse og garderobe er stor nok til at både gårdens folk, og avløsere kan bruke fasilitetene uten at det blir trangt om plassen. Arealet er dessuten sentralt på tunet, slik at melke bilen lett kan komme til – uten at det blir kryssende trafikk frem til sluse og hovedinngang.

Omsorgsbinger og sykeavdeling:

Gjennom planleggingsfasen har vi har lagt stor vekt på tilrettelegging for god dyrevelferd dyrehelse. I alle produksjoner blir dyr syke - eller kommer til å ha behov for ekstra tett oppfølging. Vi må gå ut fra at det til enhver tid vil være dyr i produksjon til behandling eller observasjon. Et stort aber i mange løsninger er nettopp tilgang fra sykeavdeling til melkeavdelingen. Selv om dyrene er syke, må de innom melkestallen to ganger hver eneste dag. Vi valgte derfor å plassere sykebingene utenfor bygningskroppen, i forbindelse med lufttegården, og i direkte tilknytning til melkestallen. Sykdom i produksjonsperioden oppfanges

veldig ofte i forbindelse med melking, og med denne plasseringen kan dyrene sluses direkte fra melkestallen og inn i omsorgsbingen. På samme måte kan dyrene som står i omsorgsbingen sendes samlet inn på melkestallen når melking av hovedgruppen er gjennomført. Ved å anlegge sykefløy som et «fjøs i fjøset» sikrer en ro og gode forutsetninger for rask rekonvalesens. Avdelingen har tett golv og strøtalle. Et negativt moment ved denne plasseringen, er at fôr må hentes fra hovedfôrbrettet i fjøset og bæres inn, men med et såpass lite fôrvolum er dette akseptabelt.

Kjeavdeling:

På studieturen i Nederland erfarte vi et for oss enormt fokus på smittevern i kjeoppdrettet. Der ble kjeene tatt ut av fødebingene rett etter fødsel, inn til et eget rom eller hus. Her ble kjeene oppstallet i enkeltbokser og fôret råmelk, for så bli oppstallet i små grupper på melkefôring. Hele tiden adskilt fra geiteavdelingen. Under våre forhold er det ikke økonomisk forsvarlig å bygge et eget hus til kje, ei heller en dedikert avdeling som kun skal brukes til kjeoppdrett.

Løsningen i vårt prosjekt ble et kompromiss vi er godt fornøyd med. I motsatt hjørne av melkestallen, på samme kortsiden av bygget blir det etablert et lokum på om lag 60 kvm. som kan stenges av fra geitenes talleavdeling. Her kan det enkelt legges godt til rette for gruppeinndeling av kjeene, og enkelt adkomst med f.eks. melkepulver, fersk melk, strømateriale osv. Kjeene oppstalles på halmtalle, og det er god plass til fôring av høy og kraftfôr. Det er også lagt opp til at kjeene får tilgang til en luftegård i umiddelbar tilknytning til kjeavdelingen.

Små kje vokser raskt, og når melkeperioden er over har kjeene blitt mer robuste samtidig som de vil trenge mer plass. Nå kan deleveggen mellom kjeavdelingen og talleavdelingen åpnes opp, og gi mer boltreplass til kjeflokken. Denne perioden på våren er relativt kort, og idet det er klart for beiteslipp skal kjeene ut av fjøset. Da blir igjen hele denne avdelingen tilgjengelig for melkegeitene.

Løsdriftsareal for geit:

Pilotgården driver økologisk geitehold, og derav må minimum 50 % av dyrearealet være med tett liggeplass. I Nord-Norge er strømateriale svært kostbart, og det ble tidlig klart at ønsket var en ren talleavdeling, som avlastning for hoved-dyrerommet som igjen skal oppføres tradisjonelt med spaltegolv og kjeller under. Husdyrgjødsel er en verdifull ressurs i Nord-Norge. Løsdriften er designet for å samle opp så mye gjødsel som overhodet mulig, slik at ressursen kan utnyttes i grasproduksjon og redusere behovet for handelsgjødsel.

Gjødselkjelleren bygges med et kanalomrøringsystem, hvor gjødselmassen røres om daglig av en rørepropell. Dette prinsippet eliminerer behovet for å røre opp gjødselkjelleren om våren når gjødsla skal spres på jorden, og fjerner samtidig risikoen for at det kan skje ulykke med livsfarlig gjødselgass. Husdyrgjødsel er til enhver tid en opprørt homogen masse, uten skorpedannelsen i topplaget hvor gjødselgassen kan dannes. En annen positiv effekt av kanalsystemet er at en slipper bygge en primær bærekonstruksjon av søyler og dragere for å anlegge spaltegolvet på – dette kan legges rett an på deleveggene i kanalsystemet.

Det er forsøkt å samle alle hovedaktivitetene i dyrerommet på arealet med kjeller og spaltegolv: fôring, vanntildeling, aktivisering og inn/utgang til melkestall og beite, samt tilgang til luftegård. Målet er at geitene skal tilbringe mesteparten av tiden i denne delen av fjøset,

men ha muligheten til å gå ned til talleavdelingen for hvile. På denne måten vil tallen være betydelig lengre, og redusere behovet for innkjøpt strømateriale.

Talleavdelingen er senket ca. 50 cm lavere enn golvnivået over kjelleren. Imellom bygges det en kombinert adkomstgang/fôrgang med fleksibelt bruksområde. I perioder kan arealet brukes som fôringsplass for kje eller dyr som er oppstallet på talle, og resten av tiden kan arealet brukes som gangvei mellom biromsfløy og fôrsentral. Tallefjøsset er delt på langs av en 1,5m høy betongvegg for å maksimere veggperimeter. Det er kjent at geiter liker å ligge inntil en vegg, og denne veggen kan i så måte tjene flere hensikter, også muligheten for å dele besetningen opp i flere grupper dersom det skulle være nødvendig eller ønskelig. Det er planlagt totalt 3 stk. leddporter i tilknytning til tallefjøsset slik at det skal være både enkelt og praktisk å håndtere strømateriale. Det er også lagt opp til at dyrene kan gis tilgang til en luftegård i direkte tilknytning til talleavdelingen.

Luftegård:

Det har i dagens drift på gården vært et ønske om en egnet og lettventilert luftegård for geitene. I siste versjon av pilotfjøsset er denne noe redusert, og måler netto noe over 50 kvm. Tanken er at denne kan brukes gjennom hele året, og kanskje særskilt om vinteren. Når geitene får muligheten til å gå fritt ut og inn, vil dette bidra til godt hold og aktivitet. Luftegården gir også rom for fleksibilitet med tanke på oppstalling av grupper av dyr, for eksempel kan denne fungere som «sommerfjøs» for dyr som ikke skal slippes helt ut på fritt beite.

Fôring og fôrsentral:

Sentral i tunutformingen er plassering av fôrsentralen. Det er i dette området det vil være desidert mest trafikk, da det daglig må kjøres inn fôr, og evt. kjøres ut fôrrest. Da det er nødvendig med store porter for atkomst med traktor, er disse plassert mest mulig i le for det verste været. Mekaniseringen er planlagt med en stasjonær fôrmikser, med ilegging direkte fra traktor. Det er i all hovedsak rundballer som skal fôres ut. Fra mikseren transporteres den finsnittede massen via elevator og ut til to stk. båndfôringsanlegg. Fôret vil herfra drysse ned på to tradisjonelle faste fôrbrett. Eventuelle fôrrester må fjernes manuelt. Kraftfôr vil bli tilsatt i miksen basert på et gjennomsnittlig energibehov avhengig av ønsket avdråtsnivå.

Planleggingen av fôringslinja har vært en viktig del av sluttresultatet, da dette utgjør det tyngste arbeidet med et vanlig fjøsstell. Planen er at dette systemet skal være så selvgående at både bruker og enhver avløser skal kunne fôre dyrene.

Klima og ventilasjon:

Lydnivå, belysning og luftkvalitet er tre nøkkelmomenter for en vellykket bopel for dyrene og en god arbeidsplass for gårdbrukerne. Overbygget er planlagt oppført i massivtre eller lignende, med takkonstruksjon i stål og sandwich eller evt. trevirke. Det er planlagt naturlig ventilasjon i bygget, med store kombinerte langsgående vinduer og luftespalter på langveggene. Åpningen kan åpnes og lukkes, og materialvalg er tenkt gjennomsliktig kanalplast for maksimalt lysinnslipp. Tilsvarende er det planlagt åpning langs mønet (mønekip).

Tanken bak denne løsningen er å kombinere det beste fra konseptene isolert/uisolert. Fjøsset vil bli isolert nok til å holde innnetemperaturen over frysepunktet, samtidig som det er mulig å åpne opp store vegg- og takflater når vær og klima tillater det. Kombinert med et stort romvolum skal denne løsningen fint kunne oppta den ekstra fuktigheten som vil avgitt fra talla.

Ved å velge et mykt materiale som tre på de største overflatene vil dette også bidra til å holde lydnivået nede da tre er et dempende materiale. Trevirke vil også kunne ha evnen til å oppta og avgi fuktighet gjennom året, som også vil bidra til et godt inneklima.

Møterom eller visningsarena:

Arealet over biromsfløyen utgjør et forholdsvis stort volum på om lag 70 kvm. Da gården har mange besøkende innom gårdsbutikken i dag, kan dette fungere som et utmerket undervisningslokale med fullt innsyn både til melkestall og til dyrerom. Det er planlagt store vindusflater som både gir dagslys inn til lokalet, og samtidig panoramautsikt ned til dyrene. Dersom dette skulle vise seg å være planer det ikke blir noe av, vil det uansett være behov for et pause/oppholdsrom i forbindelse med gårdsdriften. Da dette likevel er et areal under tak, vil kostnadene knyttet til dette rommet være forsvarlige.

Estetikk:

Bygningsmassen på gårdstunet består i dag i all hovedsak av trebebyggelse, med naturlige farger og materialer. Det er forsøkt videreført noen av disse momentene til nyfjøsset. Bygget vil bli klart større enn eksisterende bygg på gården, og det er derfor tatt inn noen dempende elementer. Det er gjort et takutstikk på bygningens nordside hvor luftegården er planlagt – noe som vil dempe bygget høydeinntrykk, og det er valgt en lav takvinkel for å redusere total mønehøyde. Det er også gjort grep med vindusplassering og utforming for å betone og gi mer liv til fasadene. Det er trukket et forholdsvis stort takutspring over hovedadkomst, både for å gi le til inngangsparti og store vindusflater, men også for å bryte opp fasadene.

Uttesting av en kostnadseffektiv kjeavdeling (bygget til eksisterende driftsbygning på gården):

Kjeavdelingen ble oppført i perioden januar – april 2025. Den består av en tallefjøs på betonggulv. Her nyttiggjøres areal under eksisterende fôrsentral (24 m²). Det ble bygget til et «utstikk» på 6 x 7,2 m (utvendige mål). Et snekkerfirma utførte arbeidet med å sette opp råbygget (2 vegger og tak). Forbrett med lettgrinder fra Felleskjøpet, porter og diverse annet ble satt opp som egeninnsats.

Totalt beløp tilbygget seg på i et kroneutlegg på litt i overkant av 350.000,- (8.126,- pr m²).

Kjeene flyttet inn i april, etter at de var ferdig med melkeforing. Bygget har fungert utmerket. Det har blitt fôret opp 55 kje - som har vokst bra. Om sommeren har unggeitene vært på innmarksbeite.

2.2. Utarbeide grundige vurderinger og økonomiske planer for flere alternative løsningsforslag.

Driftsplan og kostnadskalkyle på driftsbygning:

					
BYGGEKOSTNADER - SAMMENDRAG Pilotprosjekt ny fjøs til melkegeit Saupstad Gård					
Prisene gjelder for 2025 Alle priser er eksklusive m.v.a. Planfase: Forprosjekt Utført av: KAE Utført dato: 09.12.2025 Oppdragsgiver: Saupstad Gård Plan nr.: 900078					
A. TOTALE KOSTNADER (KR)	FLØY				SUM
	Grunn/Betong	Overbygg	IMEK	EL/VVS	
FAG	1	2	3	4	
1 FELLESKOSTNADER	360 793	456 658	419 394	186 140	1 423 000
2 GRUNNARBEIDER	1 069 669	0	0	0	1 070 000
3 BETONGARBEIDER	3 854 362	0	0	0	3 854 000
4 MUR-, PUSS- OG FLISARBEIDER	0	188 750	0	0	189 000
5 STÅL- OG METALLARBEIDER	42 281	0	0	0	42 000
6 TØMRER- OG SNEKKERARBEIDER	0	6 125 633	631 826	0	6 757 000
7 BLIKKENSLEGERARBEIDER	0	71 253	0	0	71 000
8 MALER- OG TAPETSERARBEIDER	0	79 256	0	0	79 000
9 INNREDNINGSARBEIDER	0	104 414	5 316 407	0	5 421 000
10 VVS-ARBEIDER	5 240	0	0	947 868	953 000
11 ELEKTRIKERARBEIDER	0	0	0	862 806	863 000
12 GARTNERARBEIDER/UTENDØRS ARBEIDER	0	0	0	250 000	250 000
80 GENERELLE KOSTNADER	99 431	131 386	118 965	41 213	391 000
90 SPESIELLE KOSTNADER	580 429	766 966	694 457	240 583	2 282 000
SUM PR. FLØY	6 012 000	7 924 000	7 181 000	2 529 000	
SUM KOSTNADSOVERSLAG					23 645 000

Det er utarbeidet flere driftsplaner og kostnadskalkyler underveis i prosjektet, men det er siste variant av driftsbygning som forklares i sluttrapporten.

Kronologisk ble driftsplanen, med produksjonsforutsetninger laget først, før vi deretter gikk videre til planlegging av bygg og investeringer. I rapporten er kostnadskalkylen omtalt først, og driftsplan og lønnsomhetsberegninger til sist.

Investering i bygning og mekaniseringslinjer er kalkulert til en kostnad på 23.645.000 kr. Dette inkluderer alle fag, og utgjør verdien på ferdig bygg. Bak dette tallet ligger mange runder med store og små korrigeringer underveis. Det er valgt kostnadseffektive løsninger, og totalarealet er redusert til < 1.000 kvm. for å beholde muligheten for å bidra eget arbeid i oppføringen av bygget. Det ligger en adekvat sikkerhetsmargin i kalkylen, men erfaringsmessig vet en at det kommer til å oppstå fordyrende elementer før og underveis i byggeperioden. En slik faktor på gården er at det er registrert fornminner på gården, og dette må utredes før byggetillatelse kan gis. Videre må grunnforhold undersøkes, og det må tas høyde for en prisstigning fram mot eventuell byggestart.

Varighet på byggeperioden er også et avgjørende moment for sluttsummen, da byggelånsfinansiering alene på et så stort prosjekt fort kan bli millionbeløp. Besetningsoppbygging og jordbearbeiding er også kostnader som kommer som følger av prosjektet, men som ikke direkte kan knyttes til en kostnadskalkyle.

Som underlag for driftsplan utarbeidet av TINE, er følgende investeringsbeløp lagt til grunn.

Investeringsprosjekt 2025 - 2031								
Saldo gfp	Max tillatt avskr. %	Investeringsprosjekt	Investerings år	1. forfall mnd (1-12)	Kostnads-overslag, kr	Eget arbeid på nyanlegg, kr	Beløp til aktivering	Kommentar
h1	6 %	Ny driftsbygning, bygg	2026	12	16 000		15 000	Inkl. byggelånsrente 1 mill. kr.?
d	20 %	Ny driftsbygning, utstyr	2026	12	4 000		4 000	
mk	0 %	50'liter kvote a 8 kr.	2027	10	400		400	
mk	0 %	50'liter kvote a 8 kr.	2028	10	400		400	
mk	0 %	50'liter kvote a 8 kr.	2029	10	400		400	
pr	0 %	Flytting, renovering Nordlandshus	2026	10	1 000		1 000	
Sum					22 200	0	21 200	
Finansiering (2025 - 2031) av prosjektene nevnt ovenfor								
Investeringsprosjekt	Egne midler fra kontanter, bankinnsk. aksjer kr	Egne midler fra driftskreditt, kr	Investeringsstisk udd kr	Lånebeløp	Avdragstid, ant år	Rente, %	Avdragsfri, antall år	Lånetype
Ny driftsbygning, bygg			8 000	8 000	18	7,00 %	2	Annuitet flytende
Ny driftsbygning, utstyr			2 000	2 000	18	7,00 %	2	Annuitet flytende
50'liter kvote a 8 kr.				400	10	8,00 %		Annuitet flytende
50'liter kvote a 8 kr.				400	10	8,00 %		Annuitet flytende
50'liter kvote a 8 kr.				400	10	8,00 %		Annuitet flytende
Flytting, renovering Nordlandshus				1 000	18	7,00 %	2	Annuitet flytende
Sum	0	0	10 000	12 200	---	---	---	---

Det er forutsatt en investeringskostnad totalt på i overkant av 22 millioner kroner. Det er optimistisk lagt til grunn en tilskuddssats på 50 %, selv om dagens øvre grense er 40 %. Vi må merke oss at kostnadsoverslaget viste totalkostnad på ca. 23,6 mill.

Nøkkeltal analyse - driftsplan 2025 - 2031 (skatteverdier)								
1860 0545 74 - Saupstad gård				Alt.: B 2025 12.03.2025				
						Kronebeløp i hele 1 000 kr		
	2024	2025	2026	2027	2028	2029	2030	2031
Omsetning	3 360	3 369	3 381	3 831	4 549	5 802	7 306	7 344
Variable kostnader	702	765	782	809	1 343	1 910	1 875	1 875
Variable kostn i % av omsetn.	21 %	23 %	23 %	21 %	30 %	33 %	26 %	26 %
Dekningsbidrag	2 658	2 604	2 599	3 022	3 206	3 892	5 431	5 469
Faste kostnader før avskr.	1 385	1 635	1 769	1 738	1 801	1 801	1 801	1 580
Faste kostn f.a. i % av omsetning	41 %	49 %	52 %	45 %	40 %	31 %	25 %	22 %
Resultat før avskr. i % av omsetn.	38 %	29 %	25 %	34 %	31 %	36 %	50 %	53 %
Resultatgrad	38 %	29 %	25 %	34 %	31 %	33 %	30 %	30 %
Driftsoverskudd - jordbruk	1 273	969	830	1 284	1 405	1 933	2 215	2 221
Skattbar inntekt skogbruk	-	-	-	-	-	-	-	-
Driftsoversk. fiske og fangst	-	-	-	-	-	-	-	-
Driftsoversk. - anna næring	-	-	-	-	-	-	-	-
Lønnsinntekt og pensjoner	-	-	-	-	-	-	-	-
Nettoinntekt	726	391	207	-27	53	555	842	985
Skatt og privat forbruk	200	200	200	200	200	400	400	400
Nye investeringer	-	-	21 000	400	400	400	-	-

Vi leser ut fra oppsummeringen i driftsplanens nøkkeltallanalyse, at i investeringsåret 2026, og foregående år, er driftsoverskuddet betraktelig redusert (ca. ned 35 % fra 2024). Når byggeperioden så er avsluttet og nybygget er kommet i drift, viser planen en fin lønnsomhetsutvikling.

Lønnsomhetskalkyle for kjeoppdrett:

	SATS	KLASSE - R	KLASSE - O	KLASSE - O
ANTALL KJE		1	1	1
KG slaktevekt		9	9	6

INNTEKTER

Kjøttpris slakteklasse R:	16,04 /kg	144,36		
Kjøttpris slakteklasse O:	14,04 /kg		126,36	84,24
Grunntilskudd	6,65 /kg	59,85	59,85	39,90
Distriktstilskudd sone 4	16,05 /kg	144,45	144,45	96,30
Tilskudd til kjeslakt	500,00 /kje	500,00	500,00	500,00
Tilskudd til dyr på utmarksbeite	546,00 /kje	546,00	546,00	0,00
SUM		1 394,66	1 376,66	720,44

KOSTNADER VED OPPFØRING PÅ MELKEPULVER

Melkeerstatning * ¹	1140,00 /sekk	1 140,00	1 140,00	1 140,00
Kraftfôr * ²	6,25 /kg	100,00	100,00	100,00
Fôringsautomat * ³	52000,00 /maskin	104,00	104,00	104,00
Rekvisita mm. * ⁴	70,00 /kje	70,00	70,00	70,00
Halm / strø * ⁵	79,50 /kje	79,50	79,50	79,50
Høy / surfôr * ⁶	64,50 /kje	64,50	64,50	64,50
SUM		1 558,00	1 558,00	1 558,00
DEKNINGSBIDRAG		-163,34	-181,34	-837,56
Vederlag for arbeid * ⁷	750,00 /kje	750,00	750,00	750,00
Oppstallingskosnad * ⁸	186,67 /kje	186,67	186,67	186,67
OVERSKUDD/UNDERSKUDD		-1 100,01	-1 118,01	-1 774,23

KOSTNADER VED OPPFØRIG PÅ RÅMELK

Melkeerstatning * ⁹	1140,00 /sekk	570,00	570,00	570,00
Kraftfôr * ¹⁰	6,25 /kg	100,00	100,00	100,00
Fôringsautomat * ¹¹	52000,00 /maskin	104,00	104,00	104,00
Rekvisita mm. * ¹²	70,00 /kje	70,00	70,00	70,00
Halm / strø * ¹³	79,50 /kje	79,50	79,50	79,50
Høy / surfôr * ¹⁴	64,50 /kje	64,50	64,50	64,50
SUM		988,00	988,00	988,00
DEKNINGSBIDRAG		406,66	388,66	-267,56
Vederlag for arbeid * ¹⁵	1050,00 /kje	1 050,00	1 050,00	1 050,00
Oppstallingskosnad * ¹⁶	186,67 /kje	186,67	186,67	186,67
OVERSKUDD/UNDERSKUDD		-830,01	-848,01	-1 504,23

Forklaring på underlag brukt i kalkylen:

1. 1 sekk ULLA fra FK, gir ca. 150l.
2. 16 kg à kr 6,25
3. Innkjøp 52.000. levetid 5 år, kapasitet 100 kje
4. Smokker, merkespray, øremerker, jod, etc.
5. 1897 kr for 360 kg (5,30 pr kg. Ca. 15 kg per kje
6. 690 kr for 100 kg (6,90 kr per kg). Ca. 5 kg pr kje (34,5 kr)+ surfôr fra geitefôr (2 kr pr kg) 15 kg pr kje (30 kr)
7. 2,5 timer pr kje à 300 kr per time
8. Ca. 1,5 mill. av byggekostnad. Avskrives over 30 år, kapasitet 300 kje (ca 7 % av driftsbygning) Strøm: 6,3 kWh pr 150 l vann 4 til 40 grader) + belysning, varmelampe etc. 2 kr pr kWh. 10 kWh per kje (20 kr)
9. 0,5 sekk ULLA fra FK
10. 16 kg à kr 6,25
11. Innkjøp 52.000. levetid 5 år, kapasitet 100 kje
12. Smokker, merkespray, øremerker, jod, etc.
13. 1897 kr for 360 kg (5,30 pr kg. Ca. 15 kg per kje
14. 690 kr for 100 kg (6,90 kr per kg). Ca. 5 kg pr kje (34,5 kr)+ surfôr fra geitefôr (2 kr pr kg) 15 kg pr kje (30 kr)
15. 3,5 timer pr kje à 300 kr per time
16. Ca. 1,5 mill. av byggekostnad. Avskrives over 30 år, kapasitet 300 kje (ca 7 % av driftsbygning) Strøm: 6,3 kWh pr 150 l vann 4 til 40 grader) + belysning, varmelampe etc. 2 kr pr kWh. 10 kWh per kje (20 kr)

Kostnader knyttet til veterinærbehandling av kje er ikke tatt med i beregningen. Bruk av veterinær vil variere mellom bruk, og produksjonsform. Slike kostnader kan være: avhorning, kastrering av bukkkje, vaksinerings og generell sykdomsbehandling.

For å kunne rådgi noen til å investere i bygningsmasse for oppfôring av kje, må det foreligge en solid økonomisk ramme for investeringen. Kostnader til oppfôring av rektrutteringsdyr til melkeproduksjon er en helt nødvendig del av melkeproduksjonen, og kostnaden må således beregnes inn i driften som helhet. En eventuell kjøttproduksjon faller utenfor dette, og må kunne stå på egne ben for å være gjennomførbare.

I regnestykket er det gjort beregninger på 3 ulike scenarioer, hvor 1 og 2 baserer seg på at kjeene føres opp til om lag 9 kg. slaktevekt, og får med seg en beitesessong, slik at det utløses et tilskudd for dyr på utmarksbeide. Variasjonen her utgjøres av oppnådd slaktesklasse. I 3. scenario slaktes kjeene ut tidligere – før de slippes på beite, men den slaktevekt på om lag 6 kg. I all hovedsak er samtlige kostnader de samme. Det er gjort to ulike beregninger på valg av melkekilde – en for fôring på melkepulver, og en for oppfôring på overskudds-råmelk. Inntektene er basert på NORTURA sine avregningspriser for småfe i desember 2025 og tilskuddssatser for Lofoten.

For å starte med den minst lønnsomme strategien, er dette å føre opp kjeene med melkepulver og slakte dem tidlig. Da vil hvert slaktet kje medføre en kostnad på 1.775 kr. Dersom en har mulighet til å benytte overskuddsmelk i stedet for melkepulver kan kostnaden teoretisk reduseres til om lag 1.500 kr.

I alternativet med senere utslakting, og medtatt en beitesessong, varierer kostnaden per kje fra 1.100 kr. til 1.120 kr. avhengig av hvilken slakteklasse som oppnås. Også her kan en oppnå en lavere kostnad dersom det lar seg gjøre å bruke overskuddsmelk i stedet for melkepulver, altså kan du redusere konstaden til mellom 830 kr og 850 kr.

Vi har ikke undersøkt mulighetene for en potensiell lønnsomhet ved tilbakekjøp av slakt og lokalt videresalg i regi av produsent. Dette vil i seg selv kreve investeringer og markedstilgang for å kunne gjennomføre. Sagt litt forenklet burde en kjøttproduksjon i et såpass stort omfang som oppfôring av samtlige kje burde kunne betale seg selv – uten at produsenten også må bearbeide, videreforedle og selv stå for salgsleddet.

2.3. Avholde møteserie med kompetente og motiverende foredragsholdere til geitemelkprodusenter i Nord-Norge.

Det er i prosjektperioden gjennomført 4 teamsmøter.

Møte 1, 21.10.2024:

Første informasjonsmøte etter at vi søkte etter deltakere blant aktive geitemelkprodusenter gjennom TINE-systemet og på sosiale media. Agenda for dette møtet var

1. Finansiering
2. Prosjektmål
3. Planlagte aktiviteter
4. Bindende påmelding studietur
5. Program for studietur
6. Innspill

Vi fikk mange positive tilbakemeldinger fra deltakerne, og gode innspill til temaer å arbeide videre med.

Møte 2, 18.12.2024:

I etterkant av studieturen gjennomførte vi et teamsmøte med deltakerne, samt inviterte alle som hadde meldt interesse for deltakelse i prosjektet. Agenda for møtet var:

1. Oppsummering av studieturen, tanker rundt driftsbygninger og driftsopplegg.
2. Hvordan kan vi nyttiggjøre oss og ta med videre ny kunnskap og praksis?
3. Kort orientering om tilleggsinformasjon vi har fått i etterkant av turen (celletallsproblematikk)
4. Hvordan endre politikk i Tine/Nortura? Andre offentlige instanser? Fag-lag og NSG? (Ketil, Marielle, Kristian og Marit i samarbeid)
5. Hvordan påvirke og informere lokale produsentlag. Hva vil vi formidle?
6. Hvem kan drive arbeidet med å undersøke kontinuerlig melking på geit i Norge?

Møtet var veldig positivt, og deltakerne hadde etter hjemkomst mange gode betraktninger som vi har tatt med oss i prosjektarbeidet.

Møte 3, 13.11.2025:

Webinar med to forelesninger fra:

Nibio: Kje og ungdyr på beite v/ Finn Arne Haugen

Nofence: virtuelle gjerder for ungdyr og geit v/ Sigrud Westby

Det var 12 deltakere på dette teamsmøtet (hvorav noen med flere personer på samme pc), hvor foredragsholderne holdt informative og gode innlegg om bruk av beite, og hvordan utnytte beiteressursene best mulig. Mange gode spørsmål og tilbakemeldinger fra tilhørere.

Møte 4, 19.12.2025:

Webinar med to forelesninger fra:

Geitemelk Maasdriel: Geiteavlen i Nederland, på nasjonalt nivå og på gårdsnivå. Fokus er på "varig melking" og prosessen for å få dette til å fungere. I tillegg til informasjon om hvilke avlsmessige tiltak de har vært gjennom for å få fram salgbare produkter av kje v/Peter Vogel (Nederland)

NSG: Det norske avlsarbeidet på geit - nå og i framtiden v /Ewa Wallin

Det var 18 deltakere på dette teamsmøtet (hvorav noen med flere personer på samme pc), som ble veldig godt mottatt av deltakerne. Avl og avlsframgang er tydelig et tema som opptar og interesserer mange.

2.4. Gjennomføre studietur til Nederland for en gruppe på maksimalt 24 personer fra næringa, med fokus på erfaringsutveksling og motivasjon til å ville ta med seg ideer og se muligheter på hjemmebane.

Studieturen ble gjennomført 2-5 desember 2024.

Program for turen:

Mandag 2. desember

	Ankomst Schiphol, Amsterdam
20.00	Til Deventer. Deventer ligger i øst Nederland. Vi kjører med 3 persons busser. Deventer blir base for rundturen vår.

Tirsdag 3 desember

	Frokost
9.45	Avreise til Mekkerhof
10.30 – 13.00	Geiten Innovatie Centrum Mekkerhof Se nettsider: https://www.mekkerhof.nl/ og https://www.metgijs.nl/ «Mekkerhof» er en forsøksgård og utviklingssenter for geitenæringa. Her utvikler de ulikt fôr til geit/kje. Eid av GIJS, som er leverandør og produsent av kraftfôr/tonnvare. På gården forsker de på alt som har med foring å gjøre og utvikler kraftfor typer til geitemelkproduksjon. Tema: FORING
14.00 – 15.30	Geitenhouderij Reimert Se på facebook: https://www.facebook.com/biologischemelkgeitenhouderijReimert Økologisk geitemelkproduksjon. En av de første geitemelk produsenter i øst-nederland som bygde ut stort til geit. Anerkjente bønder. Tema: OPPFØRING AV KJE OG LOGISTIKK I FJØSET
16.00 – 17.00	Holland Goats BV Se på facebook: https://www.facebook.com/profile.php?id=100063553987975 Holland Goats driver med oppføring av kje/livdyr som går til salg/eksport. Det er nulltoleranse for sykdom og de har tett oppfølging av kjeene. Tema: OPPFØRING AV KJE OG EKSPORT LIVDYR
	Tilbake til Deventer
Kl. 19.00	Fellesmiddag

Onsdag 4 desember

	Frokost
	Tur i Deventer og langs elven IJssel. Besøk Deventer Koek
10.45	Avreise til Elshof
11.30 – 13.00	Geitenhouderij Elshof Se på facebook: https://www.facebook.com/profile.php?id=100038111304124 Den største gården vi besøker med ca 3000 geiter. Svært opptatt av god oppføring av kje og ungdyr. Effektiv melking. Fører mye direktehøstet fôr inne i fjøs. Tema: KJEOPPFØRING, LOGISTIKK I FJØS, MELKEPRODUKSJON
	Lunsj underveis
14.00	Geitenmelk Maasdriel Se nettside: https://www.geitenmelkmaasdriel.nl/ Geitmelksproduksjon og oppføring av kje. Forelder selv ost og kjøtt og selger i eget gårdsutsalg. Det er mulig å få smake og kjøpe produkter i gårdsbutikken. Tema: KJEKJØTT-FOREDLING
17.00	Leusdens geitenlam / Geitenhouderij Het nieuwe Riet Se nettside: https://www.leusdens-geitenlam.nl/ Besøk i fjøs – melking , kje-kjøtt produkter, smaksprøver. Tema: KJEKJØTT PRODUKTER
19.30	Fellesmiddag på restaurant Roasted

Torsdag 5 desember

Tidlig frokost og retur til Amsterdam Schiphol

Beskrivelse av gårdene vi besøkte:

Mekkerhof:

Mekkerhof er det aller første innovasjonssenteret for geit i Europa. En moderne utviklingsgård med 1.000 melkegeiter. På gården jobbes det for å styrke posisjonen til geiteholdet i Nederland gjennom forskning og utvikling. Fokuset ligger på ernæringsforskning, hvor de daglig samler inn en mengde data, inkludert melkeproduksjon og fôrforbruk fra melkegeiter. Mottoet er «Vi deler en lidenskap for geiter!» Senteret arbeider for å styrke et positivt bilde av geitemelk-sektoren gjennom åpenhet og erfaringsutveksling.

Det var en vekker for oss besøkende å se hvordan det blir jobbet med å dele erfaring / kunnskap i forhold til omdømmeproblematikk, og hvor bevisste de er på dette i sin markedsføring. Dette vises også godt på deres websider. Bærekraftig matproduksjon står i fokus.

Mekkerhof ble startet av geitebonden Erik Reefhuis, da han opplevde at det var svært vanskelig å finne tak i kunnskap og kompetanse på fagfeltet føring av melkegeit. Senteret har nå utviklet kraftfôrtyper og pellets av kløver-gress spesielt egnet til geit.

Vi ble tatt imot i visningskontoret i andre etasje, et lokale med panoramaoversikt over hele fjøset, foruten kje-oppforingsavdelingene. Dette rommet har vi brukt som inspirasjon videre pilotfjøset på Saupstad gård. På Mekkerhof, og alle andre gårder har vi sett egne kjeavdelinger, isolert fra geitefjøset, der temperatur og luftfuktighet er regulert for en best mulig vekst og god dyrevelferd. Melkestallen var et «fast exit» system, og ventilasjonen mekanisk, noe som gjør at inneklimate kan reguleres. En varmepumpe gav energieffektiv oppvarming. Mekkerhof har fokus på bærekraft, dyrevelferd og klima / miljø.

Vi fikk et inspirerende foredrag og powerpoint presentasjon om foring av Erik Reefhuis. Han fortalte i tillegg om logistikk-løsninger i fjøset. Han kunne gjerne tenke seg å delta i et videre samarbeid om foring under nord Norske forhold i prosjektets del 2.

Geitenhouderij Reimert:

Geitenhouderij Reimert er den eneste økologiske gården vi besøkte. Gården er anerkjent og var en av de første som satset på geitmelk i Nederland. Det har vært gris og kumelk produksjon før på gården, men gården har i løpet av de siste 15 år gått over til ren geitmelkproduksjon da det er mer lønnsomt. Det melkes ca. 1.800 geiter på gården. Reimert var den eneste gården der geitene om sommeren gikk på innmarksbeiter. Gården er blant annet kjent for å ha et bra system på oppforing av kje, og vi fikk en interessant omvisning i både geitemelkfjøs og kje-oppforingsavdelingen. Gode rutiner i forhold til smitte, slusing og renhold imponerte oss. På Reimert høster de alt fôret selv. Det er ellers i Nederland en vanlig praksis at en landbruksentreprenør blir innleid. Vi fikk se og lukte både på silo av forskjellige vekster og pellets presset av kløver og gress. Flere var interessert i maskinparken. De praktiserer også direkteføring av ferskt gress om sommeren.

I alle fjøsene vi besøkte så vi fôrings-løsninger med kjørbart fôrbrett, enkle fjøs med god takhøyde og god ventilasjon. Liggeareal er halm/tallefjøs, da geitene skal ha det tørt og fint. Areal per geit var sammenlignbar med Debio krav i Norge. Vi så også på gode løsninger med halmblåsere. Melkesystemet var en karusell av merke SAC. De andre gårdene hadde melkestall med 2x70 eller mindre. Vi konkluderte med at gården har brukt tid og ressurser på spenehelse, og selektering på celletall og bakterietall.

Reimert hadde de en avansert melkepulverautomat for kjeene. Data om forinntak ble logget på individnivå. En automat betjente 8 binger med ca. 20 kje i hver bing.

Kjeene ble tatt bort fra geita rett etter fødselen, råmelken ble fryst ned og gitt kjeet de første 24 timer, med et bestemt tidsforløp, der kjeene var i en mindre kasse, slik at det var 100 % kontroll.

Holland Goat:

Holland Goat har spesialisert seg på oppdrett av unge geitekje. De strever etter de høyeste kvalitetsstandardene. Geitene i oppførings programmet selges til andre geitemelkprodusenter. Geitene har den høyeste helsestatusen. De er for eksempel frie for CAE, CL og scrapie. Det er stort fokus på avl og nulltoleranse for sykdom. De har en svært tett oppfølging av kje og oppfôring. Holland Goat var den gården som hadde det strengeste smittevernregimet. Hver avdeling hadde eget fottøy, koster og renholds utstyr i egne farger. Alle kje og unggeiter blir solgt og 85 % blir eksportert. Det var nytt for oss å få informasjon om salg av unggeiter til nesten hele verden og hvordan det foregår.

Geitenhouderij Elshof:

Elshof var den største gården vi besøkte med 3.600 melkegeiter. Her fikk vi en grundig gjennomgang av oppfôring av kje. På Elshof regner de ikke på antall uker kje skal ha melk men baserer seg på kjeets vekt. Kje får melk til de har en levende vekt på 20 kg. De har et automatisk fôringssystem der fôringsdata kan avleses. Det var ønsket en rask vekst for å få motstandsdyktige og robuste dyr. Det var svært høyt fokus på luftkvalitet og temperatur, slik at dyrene har et best mulig miljø og vokse i. God luftkvalitet er krevende, da avdelingen var isolert og holdt en høy temperatur. Viktig å ta med seg videre.

Geitemelk Maasdriel:

Som de selv beskriver står dyrevelferd, menneskers velferd og miljøet i sentrum på gården. De legger kjærlighet i sitt bærekraftige geitehold og har utviklet en egen produktserie av kjøttprodukter og egen ost.

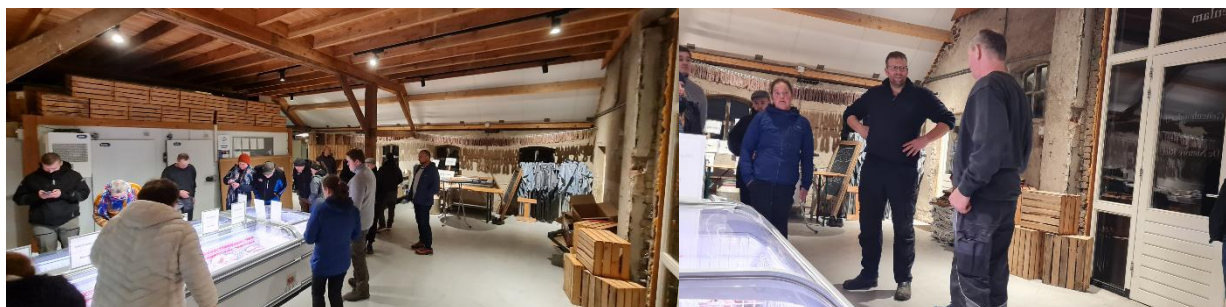
På Geitenmelk Maasdriel stod de for noen år siden overfor valget: enten å vokse hvert år, eller å snu roret radikalt. Sett fra et økonomisk perspektiv var å vokse et naturlig valg. Antall geiter måtte opp for å holde kostnadene i sjakk. De lette etter en annen inntektsmodell.

De valgte å tilpasse produksjonen til det nederlandske markedet, som de mener ønsker å vite hvor maten kommer ifra. Valget ble å ikke å øke til mer enn 800 geiter, men å foredle ost og kjøtt. I andre etasje har de laget et besøks- og visningsrom, der de også serverer egne produkter.

Peter (bonden) orienterte os om avlsarbeid i Nederland og på han sin gård. Han var veldig opptatt av avl og dyrevelferd. Han samarbeidet blant annet med en gård i Tyskland, om innkryssing av avlsmateriale for å få et best mulig produkt. Det er mulig for andre produsenter å velge bukk og geit fra besetningen i Maasdriel. Peter har sammen med NSG deltatt på en webinar i forbindelse med prosjektet.

Produktene solgte han blant annet langs veien i en salgsautomat. Vi bet oss merke i høye gjerder og kameraovervåking.

Leusdens geitenlam / Geitenhouderij Het nieuwe Riet:

Gårdsbesøk på gård med melkeproduksjon, kjøttprodukter og smaksprøver.

Siden våren 2019 har bukkekjeene på gården i Leusden blitt føret opp. Tidligere var kjøtt/bukkekje et restprodukt fra geiteholdet. Nå blir de føret opp på en bærekraftig og ansvarlig måte frem til maksimalt tre måneder. Den milde og myke smaken av geitekjøtt bevares ved å gi kjeene fri tilgang på melk og kraftfôr. På gården mener de at kjøtt gir en merverdi til det nederlandske kjøkkenet, både i luksussegmentet og til grillen. Gjennom samarbeid med restauranter, slaktere og deltakelse på arrangementer øker de kjennskapen til dette kjøttet. Siden det fortsatt er en ganske ukjent type kjøtt, er alle disse innsatsene veldig nødvendige. Gården har en webside og bruker sosiale medier for å fremme kjøtt lokalt. De legger ut oppskrifter og produktbeskrivelser. Vi ble servert ost og spekepølse av hans døtre. Gården er en familiebedrift.

Vi la merke til at i forhold til produksjonsmengde var det få mennesker i arbeid. På alle gårder var det rasjonelle arbeidsmetoder.

For oss var det også interessant å se på de muligheter som er å selge lokalt til lokal befolkningen. Det kan være et stabilt og forutsigbart marked.

2.5. Markedsundersøkelse og produktutvikling.

I prosjektet har vi sett på produktutvikling og markedsundersøkelse: på studieturen, på pilotgården, og gjennom litteraturstudie av viktig arbeid som tidligere er gjennomført. Bønder som har deltatt i dette prosjektet og «Arktisk kje» er intervjuet om oppføring av kje, muligheter og ønsker.

I gårdskafeen til Lofoten Gårdsysteri, på Saupstad gård har vi gjennomført en spørreundersøkelse for lokalbefolkningen og tilreisende. I gårdskafeen/butikken selges det stort sett ost fra ysteriet på gården. Dette gjør at gården allerede har en kundegruppe/market. På gården fores alle kje opp til en slaktevekt på 6-7 kg. Alt kjøtt blir solgt fra gårdsbutikken og til restauranter. Vi har identifisert 4 type kunder:

1. Tilreisende og turister som stort sett ønsker å kjøpe mindre forpakninger, ribber skjært i biter og filet. Blir mest brukt som grillmat. Pølser er også populært. Mindre pakninger gjør at kunder lettere vil prøve ut kjøttet.
2. Gjester som spiser i kafeen. Til våre gjester har vi prøvd ut «pulled» kjekjøtt av bog og diverse middagspølser av geit/kje. Ble veldig godt tatt imot.
3. Lokalbefolkningen vil kjøpe både mindre pakninger og lår/bog/helslakt/alle typer pølser. Noen kunder spiser kun geitekjøtt på grunn av den gode smaken, og på grunn av at de er sikre på god dyrevelferd når de kjøper her. Lokal befolkning er altså interessert i hele produktspekteret.
4. Restauranter vil helst kjøpe helslakt. Blir ofte brukt til «confit», der kjøttet plukkes av. Ellers er både spekepølse og middagspølse ettertraktet. Kokkene sier de får gode tilbakemeldinger fra kundene.

Confitering av kjekjøtt:

Confitering er en urgammel konserveringsmetode der du først salter og så langsomt trekker kjøtt, fugl eller fisk i fett. Kjøttet blir mørt og smakfullt, i tillegg kan det oppbevares lenge i et tett glass e.l. Vanlig fett til confitering er andefett eller svinefett. En god slakter skaffer dette. And trekkes gjerne i sitt eget fett, men siden kje er magert kjøtt trekker vi dette også i fett fra and eller gås (fra.renmat.no/oppskrift/kjeconfit)

Beredskapskjøtt:

Det ble nevnt «beredskapskjøtt» i en av samtalene med kundene våre. Hermetisert kjøtt av kje. Det er en relativt enkel måte å tilberede kjøtt på som er mulig å undersøke om det passer til en viss grad for «industrialisering».

Vi kan konkludere med at kjekjøtt er populært. Kunder ønsker mer informasjon om kjøttet og hvordan det tilberedes, samt oppskrifter. Kundene ønsker at det utvikles flere produkter av kjekjøtt som passer til dagens matlaging, som er lett å lage og rask ferdig. Både kjøttpølser og spekepølse av geit er veldig populært hos kundene. Dette ønsker kundene mer av. Det falt veldig i smak at pølsene var laget av eget kjøtt med urter fra gården. Lokalpreget er en viktig faktor. Bog er vanskeligst å få solgt, og kan derfor best tilberedes til for eksempel pulled kjøtt, confit, eller til bruk i pølser. Nakke og slagside av kje blir på Lofoten Gårdsysteri alltid brukt i spekepølse/middagspølse. Bakdelen med kjekjøtt er at det er dyrt i utgangspunktet, og på grunn av små stykningsdeler er det arbeidskrevende å lage salgsklare produkter.

Informasjon fra bønder i prosjektet:

Prisen på kjekjøtt er relativt høy. Dette på grunn av høye oppførings-kostnader og at produksjonen er arbeidsintensiv. Det krever i tillegg en del plass og utstyr. Tradisjonelt er

geitefjøs planlagt og bygget for melkeproduksjon, og ikke for kje kjøttproduksjon. Dette betyr at de som vil føre opp kje trenger å investere i nye husdyrrom.

Dagens avregningspriser på kje kjøtt dekker i beste fall produksjonskostnadene, og da er ikke bondens arbeidsinnsats medregnet. De fleste bønder i prosjektet ønsker å føre opp et større antall kje, men er avhengig av bedre rammevilkår. De ser muligheter både gjennom direkte salg fra gården, samt gjennom felles salg. En flaskehals for direktesalg og videreforedling på gårdsnivå mener bøndene er store investeringskostnader og behov for mer kunnskap. Det er ulike synspunkter på direktesalg kontra salg til samvirke/industri. Det er derimot enighet om at avregningsprisen i dag er altfor lav sett i forhold til kostnaden med oppføring, arbeidsmengde og investeringskrav. Det ble nevnt at offentlige midler må til for å kunne bygge kjeavdelinger, fornye utstyr til oppføring og til driftsbygninger med plass til oppføring av kje.

Per i dag ligger slaktevekten på kje mellom 8 og 14 kg, en produsent selger kje kjøtt med 6-7 kg slaktevekt fra gården. De fleste mener at et høyere slaktevekt må til for en lønnsom produksjon. Kjøttet blir mørere når kjeene slaktes på 6-7 kg. Fordelen her er også at det krever mindre plass og arbeid. Å ha bukkekje over sommeren for å oppnå ønsket slaktevekt krever større plass i fjøset og gode beiter. Flere mener det er en utfordring å ha et større antall bukkekje på innmarksbeite. Det er også en risiko at kje kjøtt fra bukkekje utvikler bukkemak. Kastrering må til for å unngå det. Noen produsenter nevnte at det går bra opptil nevnte slaktevekt på 14 kg, så lenge bukkene holdes for seg selv og aldri er i kontakt med geiter.

Alle intervjuede mente at oppføring av kje er veldig arbeidsintensivt.

I markedsundersøkelsen ble Kuraas og Horn's slakteri intervjuet. Nortura har ikke svart på spørsmål om utfordringer og muligheter for kje kjøtt.

Både Horn's og Kuraas ser muligheter for salg og foredling av kje kjøtt. Begge påpeker at gode rutiner, en minimumslengde med råvare, og en slaktevekt på minst 9 kg må til for å få lønnsomhet og effektivitet. Kjøttleveransen må være forutsigbar og avgrenset til én periode. Både Kuraas og Horn's har kapasitet. Bedriftene har allerede et samarbeid gjennom for eksempel «Lofotlam», og samme logistikklinjer kan brukes til kje kjøtt. Kuraas og Horn's ser muligheter og potensiale i kje kjøtt og har vist interesse for å ta del i oppfølgingsprosjekt. Kuraas kan også ta imot kjøtt fra Nortura, som bøndene i Troms leverer til. I felleskap har deltakere i prosjektet ønske om å videreføre prosjektet. Horn's har tilpasset slaktelinje for å kunne slakte kje og villsau med lav slaktevekt.

Bøndernes tilbakemeldinger kan oppsummeres slik:

- For høye kostnader knyttet til oppføring av kje
- For lave priser på kjeslakt
- Manglende mulighet for mottak på slakteri
- For arbeidsintensivt
- Plassbegrensninger i eksisterende fjøs
- Bygge-kostnadene kan ikke forsvares
- Melkeproduksjon er hovedinntekten hos geiteholdene

Produktutvikling:

På pilotgården er det utviklet og prøvd ut produkter av kjejkjøtt med bakgrunn i markedsundersøkelsen.

- «pulled kje» var en suksess. Kjøttet egner seg godt til langstek og en fordel er at hele slaktet kan brukes til produktet.
- Ribber ble skjært ferdig for bruk og marinert med seiersløk for å få et ekstra lokalpreg og en enkel tilberedning. Det samme ble gjort med bog, slik at den blir mer attraktiv. Både ribber og bog blir også solgt uten marinerings.
- Langtidsstekt kje i 6 timer på 115 grader, med påfølgende kort grilling gir spesielt mørt kjøtt, som blir litt «crispy» etter grilling. På denne måten får man fram de gode kvalitetene i kjejkjøttet.
- Rull av side og ribbe med fersk geitost i ble et eksklusivt produkt. Det samme med pizza med stekte kjejkjøttbiter, som en kebabpizza. Suppe med rotgrønnsaker og bygg gir mulighet til å bruke forskjellige deler av slaktet.

De siste 10 år har det vært flere prosjekter og satsninger for å utvikle kjejkjøtt retter og produkter:

Siv Hilde Lillehaug fra Lofotenmat har tidligere utviklet et produktheft med kjejkjøtt-oppskrifter (se vedlegg)

Matprat.no har flere retter med kjejkjøtt: grillspyd, kje med grillet paprika salat, bulgursalat med kje, kje i brioche.

Jacobs: langtidsstekt kjebog med asiatiske smaker, steambuns med kje og mangosalsa, ovnstekt kjebog med rotgrønnsaker, fylt kje porchetta og kjegryte.

Renmat.no har også noen oppskrifter med kje.

Det finnes rikelig med oppskrifter til kjejkjøtt. Kan vi markedsføre det bedre?

3. ØKONOMI

Prosjektet fikk godkjent følgende kostnader i ved tilsagn:

Kostnader	Godkjent sum	Omsøkt sum
Kje - Bygningskartlegging	100 000	100 000
Kje - Driftsplan	100 000	100 000
Kje - Markedsundersøkelse	20 000	20 000
Kje - Produktkartlegging	20 000	20 000
Kje - Utarb. rapport og prosj. avsl.	100 000	100 000
Kje- Jord/ressurskartlegging	50 000	50 000
MØT - Forberedelse og plan møteserie	100 000	100 000
MØT - Gjennomføring av møteserie	160 000	160 000
REIS - Egenandel reise (avløser)	290 000	290 000
REIS - Opphold og program	213 000	213 000
REIS - Planlegging og forberedelse	100 000	100 000
REIS - Reisekostnader	240 000	240 000
Uforutsette utgifter	7 000	7 000
SUM	1 500 000	1 500 000
Finansiering	Godkjent sum	Omsøkt sum
Egeninnsats DELTAKERE	290 000	290 000
Egeninnsats NLR	50 000	50 000
Troms fylkeskommune	1 000 000	1 160 000
Annen finansiering, egeninnsats eller annet	160 000	
SUM	1 500 000	1 500 000

Gjennom prosjektperioden har vi klart å holde oss innenfor kostnadsrammene totalt sett, men innbyrdes fordeling av kostnadene avviker noe fra søknaden. Vi har klart å gjennomføre alle aktiviteter som ble omsøkt, og vi har fått produsert et godt grunnlag til videre arbeid. Sluttrapporten vil bli brukt som verktøy i arbeidet med å forbedre lønnsomheten i oppdrett av kje, og erfaringene fra prosjektet videreføres til et nytt prosjekt som skal gjennomføre utprøving av varig melking på gårdsbruk i Norge.

Regnskapsoversikt Prosjekt Kjekjøtt 706002 2024 og 2025

Budsjett	Timer	Sats	Regnskap		Timer	Sats	Kommentar
Bygningskartlegging	80	1250 kr	100 000,00	kr	256 562,50	205,25	1250
Driftsplan / ekstern hjelp 2025	80	1250 kr	100 000,00	kr	164 450,00		1250 En stk faktura - her inngår også
Markedsundersøkelse	16	1250 kr	20 000,00	kr	-		1250 markedsundersøkelse
Produktkartlegging	16	1250 kr	20 000,00	kr	-		1250 og produktkartlegging
Rapport og prosjekt avslutning	80	1250 kr	100 000,00	kr	153 125,00	122,5	1250
Jord- og ressurs kartlegging	40	1250 kr	50 000,00	kr	22 500,00	18	1250
Møter - forberedelser og planl	80	1250 kr	100 000,00	kr	31 250,00	25	1250
Møter - gjennomføring	128	1250 kr	160 000,00	kr	54 900,00	4	1250 4 timer rådgiver + egeninnsats
Studietur egenandel			kr 290 000,00	kr	290 000,00		
Studietur - opphold og program	80	1250 kr	213 000,00	kr	322 865,00		1250
Studeitur - planlegging og forb	80	1250 kr	100 000,00	kr	46 250,00	37	1250
Studietur - reisekostander			kr 240 000,00	kr	157 674,00		
Uforutsette utgifter			kr 7 000,00	kr	9 000,00		
SUM	680		kr 1 500 000,00	kr	1 508 576,50	411,75	

4. RESULTAT

Prosjektet har bidratt til:

1. Å danne et nettverk for engasjerte nordnorske geitebønder
2. Økt bevissthet rundt- og muligheten for økt fokus på avl.
3. Økt bevissthet rundt krav om dyrevelferd fra forbrukere og myndigheter
4. Økt bevissthet om at det finnes et potensiale i produksjon av kjekjøtt
5. Startet en diskusjon rundt muligheter av import genmateriale
6. Nye tanker omkring fjøsløsninger med tanke på logistikk i fjøset, melking og oppstalling av kje.
7. Satt fokus på kjøttproduksjon ved siden av melkeproduksjon i geitemelkbesetninger, gjennom planlegging av pilotfjøs med plass til oppstalling av oppføringskje.
8. Avdekket et byggekostnadsnivå i Nordnorge, som krever areal- og kostnadsreduksjon for at det i det hele tatt skal være mulig å gjennomføre en bruksutbygging.
9. Brakt «varig melking» på banen som en del av løsningen på kje-problematikken.
10. Satt geitemelk-produksjonen i et mer internasjonalt perspektiv. Vi merker oss at det omtrent ikke er mulig å mette etterspørselen etter geiteprodukter i EU, mens i Norge der vi har den aller beste råvarekvaliteten er produksjonen fallende.
11. Sammenlignet geitemelk-produksjonen med andre land. Det har også gjort oss mer bevisst på den kvaliteten vår produksjon har, særlig med tanke på dyrevelferd og hvor knyttet den er til lokale ressurser. Det gjør at man setter pris på at det er fortsatt mulig med mer småskala produksjon. Samtidig at vi ser våre forbedringspotensialer, særlig vedrørende oppføring av kje, føringssystemer og avlsarbeid.
12. Sett på geitemelk-produksjon fra forbrukerens perspektiv.
13. Undersøkt muligheten for markedsføring av produktet kjekjøtt
14. Satt fokus på ny teknologi for bedre utnyttelse av beiteressurser – virtuelle gjerder

Spesifikt for området kjekjøtt:

Følgende utfordringer er påpekt av geitebøndene i prosjektet i forhold til kjekjøtt-produksjon:

1. For høye kostnader knyttet til oppføring av kje
2. For lave avregningspriser på kjeslakt
3. Manglende mulighet for mottak på slakteri i enkelte distrikter
4. Svært arbeidskrevende produksjon – mange timeverk per kje
5. Plassbegrensninger i eksisterende fjøs
6. Det er ikke økonomisk forsvarlig å investere/bygge nytt for å føre opp kje
7. Melkeproduksjon er hovedinntekten hos geiteholdene
8. Kan være lønnsomt med lengre oppføringstid, slik at slaktevektene blir høyere.
9. Slakteriene ønsker slaktevekter på rundt 9 kg

Behov fra næringen for videre utvikling

1. Økt investeringsstøtte til nye driftsbygninger for melkegeit, og kje i Nord-Norge. Tilsvarende ordning som finnes for overgang fra bås- til løsdrift for storfe. Dette vil innebære et løft i tilskuddssats fra dagens 40 % til opp mot 65 %. Kostnaden for det offentlige vil være beskjeden, men effekten for geitenæringa formidabel.
2. En landbrukspolitisk satsning på kjekjøttproduksjon i geitemelk-næringen med tanke på omdømme og dyrevelferd.

3. For å unngå gjengroing, og for å utnytte våre lokale utmarks ressurser må geit og kje produksjonen i Nord-Norge utvikles til en bærekraftig og livskraftig næring.
4. Offensiv satsning på geitemelk i Nord-Norge, der beiteressurser søkes utnyttet, og de gode egenskaper ved geitemelk og kjejøtt løftes fram.
5. Økt slaktetilskudd på kje fra geitemelkproduksjonen.
6. Økte tilskudd til vedlikehold og oppsetting av utmarksgjerder
7. Sykdomskontroll av besetninger som ikke produserer melk, besetninger som produserer melk og ikke leverer til samvirket, herunder også for dyreholdere med andre dyreslag som kan være friske smittebærere for sykdommer som kan ramme geit. Geitenæringen har vært gjennom en omfattende smittesanering og dyrene er per i dag friske fra sykdommene: CAE, paratuberkulose og byllesyke.
8. Økt generelt fokus på og kunnskap omkring viktigheten av avl og avlsframgang på melkegeit.

Driftsbygning og innendørsmekanisering:

Det er en kjensgjerning at i distrikts-Norge kan være en utfordring med lite utvalg på leverandører av teknisk utstyr til landbruket, spesielt når det kommer til servicetilgjengelighet. I praksis fører dette til en monopolsituasjon på leveranse av driftskritiske installasjoner – som igjen gjenspeiler seg i innkjøpsprisen.

I planleggingsarbeidet med nye driftsbygninger til geit, kan vi erkjenne at det finnes mye kunnskap og praksis utenfor Norge vi kan ta lærdom av. Vi kan selvsagt ikke påvirke nasjonale byggekostnader, eller tilrå sydeuropeisk arealbruk med tanke på fjøs-størrelser, men heller se på logistikk-løsninger og mulig kombinert bruk av arealene i våre Norske fjøs. Bedre og mer rasjonelt trenger ikke bety mer kostbart. Bærekraft, dyrevelferd, klima og miljø, samt bondens arbeidshverdag er stikkord vi må ha med oss.

Vi trenger en positiv utvikling i geitmelknæringa!

Vestvågøy 13.01.2026

Ketil Edvardsen

Marielle De Roos

5. VEDLEGG

1. Kostnadsoverslag pilotfjøs (NLR)
2. Tegninger pilotfjøs (NLR)
3. Referat fra teamsmøte (oppsummering av studietur)
4. Oppskriftshefte fra «Utvikling av økologisk geitehold»
5. Søknadstekst

BYGGEKOSTNADER - OPPSTILLING

Pilotprosjekt ny fjøs til melkegeit
Saupstad Gård

Prisene gjelder for 2024

Alle priser er eksklusive m.v.a.

Planfase: Forprosjekt

Utført av: KAE

Utført dato: 09.12.2025

Oppdragsgiver: Saupstad Gård

Plan nr.: 900078

*OPPSTILLING AV BYGGEKOSTNADER

HUSKOSTNADER	20 722 000
+ UTENDØRS ARBEID	250 000
= ENTREPRISEKOSTNAD	20 972 000
+ GENERELLE KOSTNADER	391 000
= BYGGEKOSTNAD	21 363 000
+ SPESIELLE KOSTNADER	2 282 000
= PROSJEKTKOSTNAD	23 645 000

* Oppstilling i henhold til NS 3453

BYGGEKOSTNADER - SAMMENDRAG

Pilotprosjekt ny fjøs til melkegeit
 Saupstad Gård

A. TOTALE KOSTNADER (KR)	FLØY				SUM
	Grunn/Betong	Overbygg	IMEK	EL/VVS	
FAG	1	2	3	4	
1 FELLESKOSTNADER	360 793	456 658	419 394	186 140	1 423 000
2 GRUNNARBEIDER	1 069 669	0	0	0	1 070 000
3 BETONGARBEIDER	3 854 362	0	0	0	3 854 000
4 MUR-, PUSS- OG FLISARBEIDER	0	188 750	0	0	189 000
5 STÅL- OG METALLARBEIDER	42 281	0	0	0	42 000
6 TØMRER- OG SNEKKERARBEIDER	0	6 125 633	631 826	0	6 757 000
7 BLIKKENSLAGERARBEIDER	0	71 253	0	0	71 000
8 MALER- OG TAPETSERARBEIDER	0	79 256	0	0	79 000
9 INNREDNINGSARBEIDER	0	104 414	5 316 407	0	5 421 000
10 VVS-ARBEIDER	5 240	0	0	947 868	953 000
11 ELEKTRIKERARBEIDER	0	0	0	862 806	863 000
12 GARTNERARBEIDER/UTENDØRS ARBEIDER	0	0	0	250 000	250 000
80 GENERELLE KOSTNADER	99 431	131 386	118 965	41 213	391 000
90 SPESIELLE KOSTNADER	580 429	766 966	694 457	240 583	2 282 000
SUM PR. FLØY	6 012 000	7 924 000	7 181 000	2 529 000	
SUM KOSTNADSOVERSLAG					23 645 000

B. KOSTNAD PR. BYGNINGSDEL (KR)	1	2	3	4	SUM
0 RIGG OG DRIFT	360 793	456 658	419 394	186 140	1 423 000
21 GRUNN OG FUNDAMENTER	1 223 176	0	0	0	1 223 000
22 BÆRESYSTEMER	42 281	1 195 280	0	0	1 238 000
23 YTTERVEGGER	2 633 387	3 247 427	0	0	5 881 000
24 INNERVEGGER	0	569 564	0	0	570 000
25 DEKKER	1 072 708	397 319	631 826	0	2 102 000
26 YTTERTAK	0	1 113 216	0	0	1 113 000
27 FAST INVENTAR	0	0	5 316 407	0	5 316 000
28 TRAPPER, BALKONGER, M.M.	0	46 500	0	0	47 000
30 VVS	0	0	0	947 868	948 000
40 Elkraft	0	0	0	862 806	863 000
70 UTENDØRS	0	0	0	250 000	250 000
80 GENERELLE KOSTNADER	99 431	131 386	118 965	41 213	391 000
90 SPESIELLE KOSTNADER	580 429	766 966	694 457	240 583	2 282 000

C. AREAL- OG VOLUMKOSTNADER	1	2	3	4	ENH
AREAL (BRUTTO PR. FLØY)	0	0	0	0	M2
KOSTNAD PR. M2 BRUTTO AREAL	0	0	0	0	KR/M2
VOLUM (ROMVOLUM EL. LAGERKAPASITET)	0	0	0	0	M3
KOSTNAD PR.M3(Romvolum el lagerkapasitet)	0	0	0	0	KR/M3

D. KOSTNAD PER KU/GEIT/SAU.	1	2	3	4	
ANTALL KYR	0	0	0	0	STK
KOSTNAD PER KU	0	0	0	0	KR/KU
ANTALL GEIT	0	0	0	0	STK
KOSTNAD PER GEIT	0	0	0	0	KR/GEIT
ANTALL SAU	0	0	0	0	STK
KOSTNAD PER SAU	0	0	0	0	KR/SAU

FORUTSETNINGER

Uforutsette kostnader er inkludert i alle enhetspriser. Prosentsats og summen av uforutsette kostnader er beregnet slik:

for arbeider på nybygg:	5 %	sum=	114 000 kr
for rehabiliteringsarbeider:	7,5 %	sum=	0 kr

Alle priser gjelder region nord og er eksklusive m.v.a oppgitt med forventet kostnadsnivå 3. kvartal i 2025. Kostnadsoverslaget er basert på byggekostnadsindekser og anbudspriser. Virkninger av lokale fraktkostnader er ikke inkludert. Beregningen er basert på vanlig byggemåte i landbruket; d.v.s. at byggherren selv administrerer og følger opp byggearbeidet. Ved entreprenørledet utbygging må det forventes høyere kostnader. Overslaget har en forventet sikkerhet på ±20%.

Pris gjelder for år: **2025**
Faktorer prisindeks 1,520
 uforutsette kostnader 1,050
 avgifter unntatt m.v.a 1,000
Alle priser er eksklusive m.v.a.
Planfase: Forprosjekt
Utført av: KAE
Utført dato: 09.12.2025
Plan nr: 900078

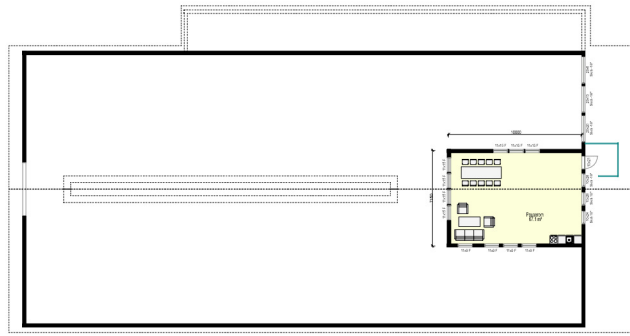
SPESIFISERT KALKYLE FOR NYBYGG

Pilotprosjekt ny fjøs til melkegeit
 Saupstad Gård

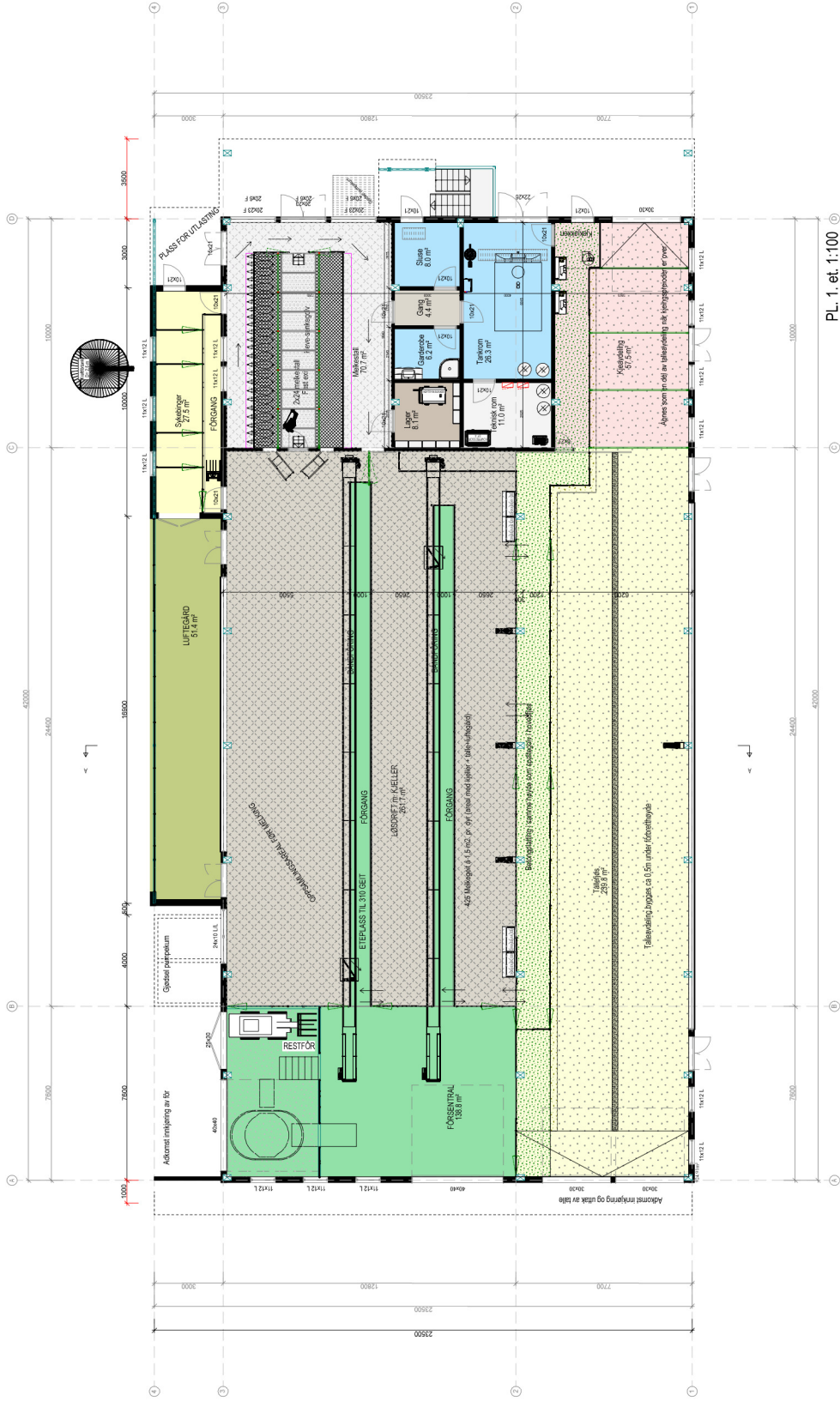
BESKRIVELSE	DIMENSJON (VEILEDENDE)	MENGDE PR. FLØY	1	2	3	4	SUM	ENH.PRIS (KR)	PRIS (KR)
RIGG OG DRIFT									
GENERELL TILRIGGING OG DRIFT (% AV HUSKOSTNAD)		RS	---	---	---	---	6,00		1 172 986
AVKLARINGER: GRUNN / FORNNINNER / RAS / SKRED			0,3	0,3	0,3	0,3	1,0	250 000	250 000
									1 422 986
GRUNN OG FUNDAMENTER									
AVTAKING AV MATJORD		m2	1125,0				1125,0	35	39 489
GRAVING, LØSMASSER I BYGGEGROP		m3	2500,0				2500,0	121	303 149
FJELLSPRENGING OG UTGRAVING I BYGGEGROP		m3	250,0				250,0	973	243 317
TILKJØRTE MASSER FOR PLANERING		m3	1000,0				1000,0	179	178 698
DRENERING MED OVERDEKKING		m	137,0				137,0	495	67 762
FUNDAMENT FOR KJELLERVEGG, FORENKLET		m	75,0				75,0	1 240	92 979
FUNDAMENT FOR KJELLERVEGG, SALE	BXH=600X300	m	213,0				213,0	1 363	290 228
INSPEKSJONSKUM FOR DRENERING	RØR D=300	stk	1,0				1,0	2 314	2 314
STAKEKUM, AVLØP		stk	1,0				1,0	5 240	5 240
									1 223 176
BÆRESYSTEMER									
DRAGER, LIMTRE, SPENNV. ca. 6600, 2,5KN/m2	BXH=115X500	m		20,0			20,0	4 171	83 414
DRAGER, STÅL, SPENNV. ca. 6600, 2,5KN/m2	HE220	m	10,0				10,0	4 228	42 281
LIMTRESPERRER M/DRAGERE OG SØYLER	B=15,	m2		1218,3			1218,3	913	1 111 866
									1 237 561
YTTERVEGGER									
BETONGVEGG, UISOLERT FASTHETSKL. B20 (Hmaks=15 T=150		m2	85,2				85,2	3 933	335 061
BETONGVEGG, UISOLERT FASTHETSKL.B20 T=200		m2	392,8				392,8	4 300	1 688 777
BETONGVEGG, UISOLERT FASTHETSKL.B35 T=200 m/fortannet støpeskj.		m2	125,0				125,0	4 876	609 549
BINDINGSVERK, ISOLERT, KLEDT INN/UTV T=200		m2		295,7			295,7	4 049	1 197 147
ÅPNINGER NATURLIG VENTILASJON BXH		m2		52,5			52,5	9 954	522 609
VINDUER PVC, ÅPNINGSV., 2 LAG GLASS BXH=1100X1000		m2		40,1			40,1	8 683	348 355
DØRER PVC, 1-FLØYET, ISOLERT BXH=1100X2100		m2		14,7			14,7	12 726	187 070
DØRER PVC, 2-FLØYET, ISOLERT BXH=2100X2100		m2		42,0			42,0	13 967	586 622
PORTER, FOLDE-/LEDDHEISEPORT, ISOLERT BXH=3600X3600		m2		59,0			59,0	5 532	326 368
MALING, TREKLEDNING UTSIDE 2 STRØK		m2		295,7			295,7	268	79 256
									5 880 814
INNERVEGGER									
BINDINGSVERK BRANNKLASSE EI60		m2		42,0			42,0	2 984	125 312
BINDINGSVERK, ISOLERT, KLEDT BEGGE SIDER T=100		m2		202,5			202,5	1 627	329 555
VINDUER, 1 LAG GLASS BXH=1100X800		m2		8,9			8,9	4 284	37 935
DØRER, 1-FLØYET BXH=1000X2100		m2		10,5			10,5	7 311	76 762
									569 564
DEKKER									
ISOLASJON FOR GOLV PÅ GRUNN T=50 XPS 28 kg/m3		m2	500,0				500,0	286	142 799
ISOLASJON FOR GOLV PÅ GRUNN T=150 XPS 28kg/m3		m2	125,0				125,0	737	92 141
GOLV PÅ GRUNN, BETONG, UISOLERT, PLANT T=100, FASTHETSKL.B30		m2	500,0				500,0	736	367 767
GOLV PÅ GRUNN, BETONG, UISOLERT, 1-SIDIG FALL T=100, FASTHETSKL. B30		m2	125,0				125,0	798	99 720
GOLV PÅ GRUNN, BETONG, UISOLERT, PLANT T=130, FASTHETSKL.B35		m2	300,0				300,0	892	267 569
BETONGBEHANDLING, AVTREKKING OG BRETTSKURING/STÅLGLATTING		m2	625,0				625,0	164	102 712
DEKKE, TRE, ISOLERT, BRANNKLASSE REI 30 50X175 CC600		m2		71,5			71,5	1 457	104 155
FLISER (FOR NÆRINGSMIDDELROM)		m2		140,0			140,0	1 348	188 750
RIST OVER GJØDSELKANAL, STÅL B=700-850		m2		26,0			26,0	4 016	104 414
RIST, STREKKMETALL PÅ METALLRAMME (FOR SAU/GEIT)		m2			300,0		300,0	2 106	631 826
									2 101 853
YTERTAK									
UNDERTAK, SLØYFER OG LETT UNDERTAK SLØYFER CC600		m2		1218,3			1218,3	408	497 618
RAFT OG GAVLDETALJER		m		160,0			160,0	766	122 536
TAKTEKKING, METALLPLATE		m2		1218,3			1218,3	346	421 809
TAKRENNER, RENNE OG BESLAG M/FESTEMIDLER		m		90,0			90,0	646	58 157
TAKRENNER, NEDLØP		m		24,0			24,0	546	13 096
									1 113 216
FAST INVENTAR									
SG FORHEKK U/LÅS, STÅL, SAU/GEIT		m		110,0			110,0	1 940	213 417
FORSILO, GLASSFIBER KOMPLETT m/FUNDAMENT	13m3	stk		2,0			2,0	116 998	233 996
FORSKRUE	L=4000	stk		20,0			20,0	13 500	269 994
MELKESTALL 2x24 komplett		RS		1,0			1,0	1 850 000	1 850 000
2 stk FEEDBELT komplett		RS		1,0			1,0	886 000	886 000
FULLFÖRBANDLER		RS		1,0			1,0	1 177 000	1 177 000
GRINDPAKKE TIL GEITEFJØS		RS		1,0			1,0	300 000	300 000
KJEFÖRING		stk		1,0			1,0	110 000	110 000
VASKEANLEGG FASTMONTERT		stk		1,0			1,0	200 000	200 000
Småfeørste og rekvisita		stk		4,0			4,0	19 000	76 000
									5 316 407
TRAPPER, BALKONGER, M.M.									
TRAPP m/REKKVERK, TRE, PR. m ETASJEHØYDE	Utvendig B=1000	m		4,0			4,0	11 625	46 500
									46 500
VVS									
312 VANN, RØROPPLÉGG I BIROM	PR. m2 NETTOAREAL	m2			210,0		210,0	1 926	404 416
312 VANN, RØROPPLÉGG I HUSDYRRUM	PR. m2 NETTOAREAL	m2			735,0		735,0	491	360 607
315 SERVANT, KOMPLETT		stk			2,0		2,0	6 626	13 252
315 UTSLAGSVASK, KOMPLETT M/RIST		stk			1,0		1,0	14 385	14 385
315 VARMVANNBEREDER	300L	stk			1,0		1,0	23 208	23 208
334 BRANNALARM, RØYKSUGEANLEGG		RS			1,0		1,0	132 000	132 000
									947 868
ELKRAFT									
INNTAK, KOMPLETT (BYGG FOR KU, GEIT, GRIS)		RS				1,0	1,0	124 000	124 000

AREALPRIS HUSDYRROM OG BIROM	KU, GEIT	m2	945,0	945,0	782	738 806
						862 806
UTENDØRS						
TERRENGBEHANDLING			1,0	1,0	250 000	250 000
						250 000
GENERELLE KOSTNADER						
KONSULENTTJENESTER (Prosjektering, adm og forsikring) (% AV HUSKOSTNAD)		---	--	---	2,00	390 995
SPESIELLE KOSTNADER						
FINANSIERINGSKOSTNADER(Renter/provisjon byggelån) (% AV HUSKOSTNAD)		---	--	---	1,55	303 021
FORSIKRING, GEBYRER MM. (% AV HUSKOSTNAD)		---	--	---	6,00	1 172 986
PRISSTIGNING I BYGGEPERIODEN (% PER ÅR)		---	--	---	5,50	806 428
						2 282 435
SUM KOSTNADSOVERSLAG NYBYGG						23 646 181

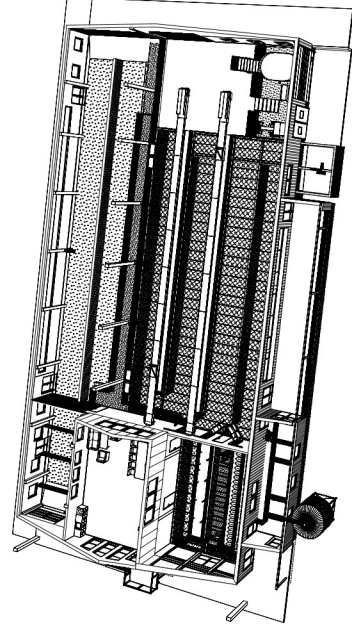
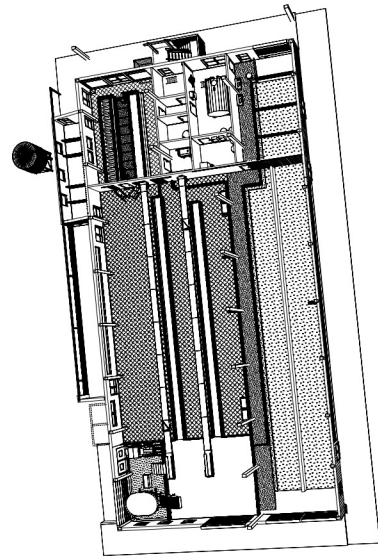
© NLR SA

PL. 2. et. 1:200

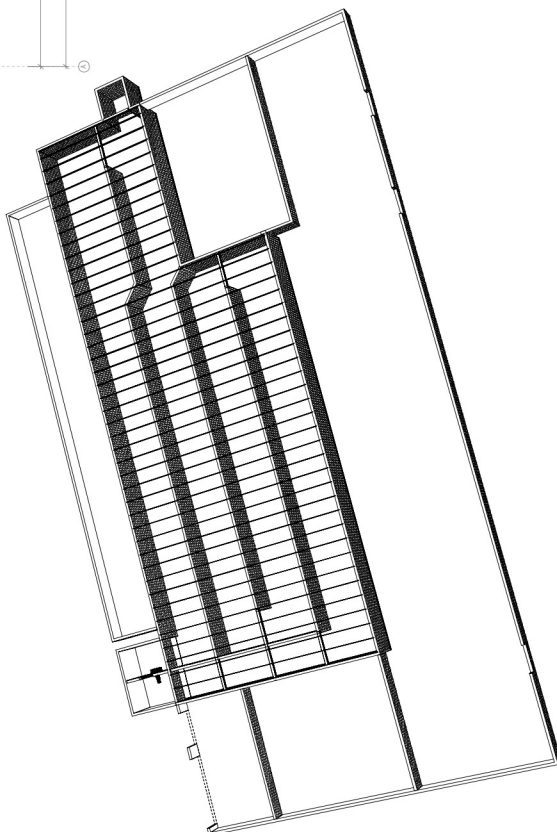
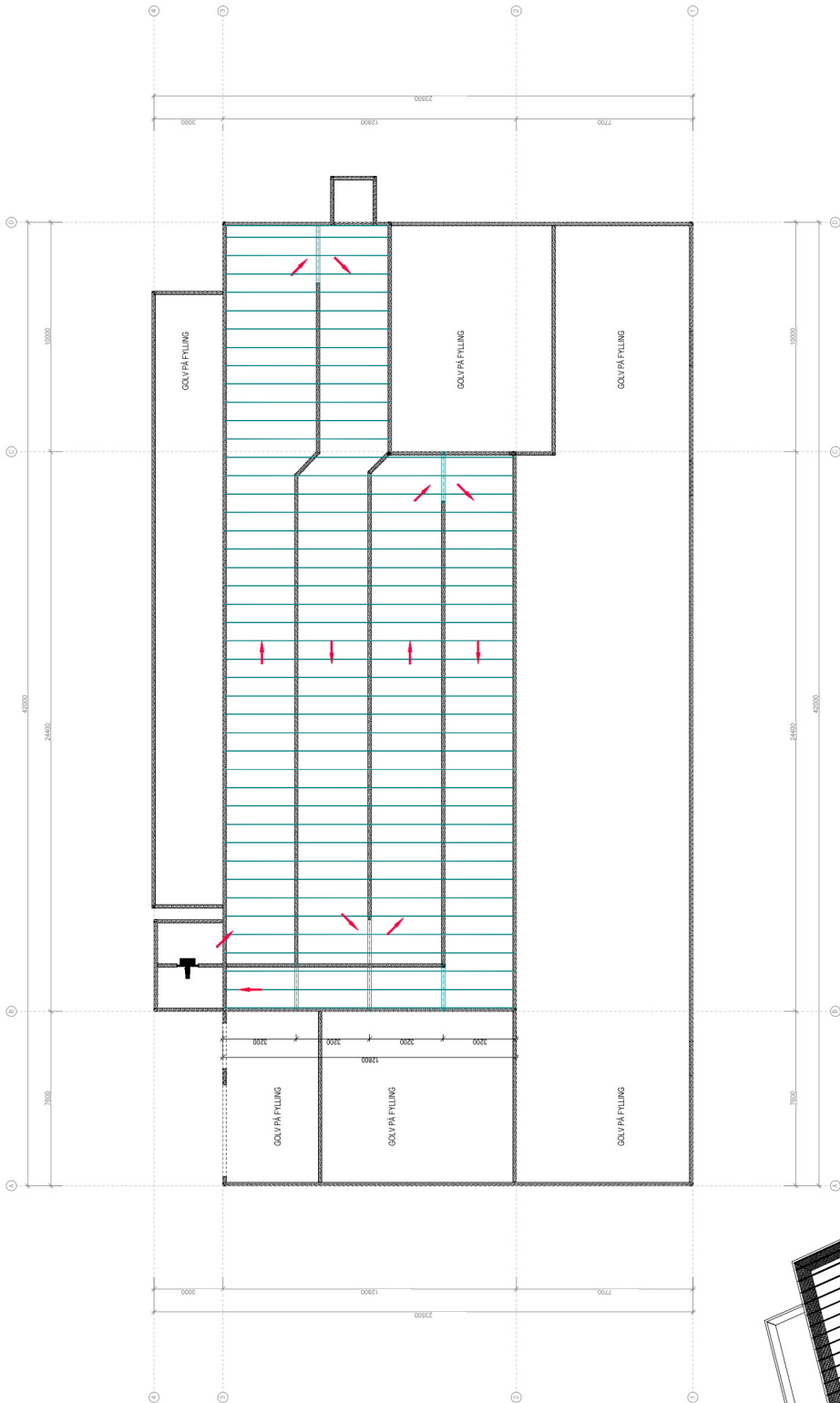

PL. 1. et. 1:100

BYA 943 kvm
BRA:
1. et.: 925 kvm
2. et.: 70 kvm
SUM: 995 kvm

PROJ.	ANT.	REVISJONER	DATA
1	1		17.06.2025
2	2		17.06.2025
3	3		17.06.2025
4	4		17.06.2025
5	5		17.06.2025
6	6		17.06.2025
7	7		17.06.2025
8	8		17.06.2025
9	9		17.06.2025
10	10		17.06.2025
11	11		17.06.2025
12	12		17.06.2025
13	13		17.06.2025
14	14		17.06.2025
15	15		17.06.2025
16	16		17.06.2025
17	17		17.06.2025
18	18		17.06.2025
19	19		17.06.2025
20	20		17.06.2025
21	21		17.06.2025
22	22		17.06.2025
23	23		17.06.2025
24	24		17.06.2025
25	25		17.06.2025
26	26		17.06.2025
27	27		17.06.2025
28	28		17.06.2025
29	29		17.06.2025
30	30		17.06.2025
31	31		17.06.2025
32	32		17.06.2025
33	33		17.06.2025
34	34		17.06.2025
35	35		17.06.2025
36	36		17.06.2025
37	37		17.06.2025
38	38		17.06.2025
39	39		17.06.2025
40	40		17.06.2025
41	41		17.06.2025
42	42		17.06.2025
43	43		17.06.2025
44	44		17.06.2025
45	45		17.06.2025
46	46		17.06.2025
47	47		17.06.2025
48	48		17.06.2025
49	49		17.06.2025
50	50		17.06.2025
51	51		17.06.2025
52	52		17.06.2025
53	53		17.06.2025
54	54		17.06.2025
55	55		17.06.2025
56	56		17.06.2025
57	57		17.06.2025
58	58		17.06.2025
59	59		17.06.2025
60	60		17.06.2025
61	61		17.06.2025
62	62		17.06.2025
63	63		17.06.2025
64	64		17.06.2025
65	65		17.06.2025
66	66		17.06.2025
67	67		17.06.2025
68	68		17.06.2025
69	69		17.06.2025
70	70		17.06.2025
71	71		17.06.2025
72	72		17.06.2025
73	73		17.06.2025
74	74		17.06.2025
75	75		17.06.2025
76	76		17.06.2025
77	77		17.06.2025
78	78		17.06.2025
79	79		17.06.2025
80	80		17.06.2025
81	81		17.06.2025
82	82		17.06.2025
83	83		17.06.2025
84	84		17.06.2025
85	85		17.06.2025
86	86		17.06.2025
87	87		17.06.2025
88	88		17.06.2025
89	89		17.06.2025
90	90		17.06.2025
91	91		17.06.2025
92	92		17.06.2025
93	93		17.06.2025
94	94		17.06.2025
95	95		17.06.2025
96	96		17.06.2025
97	97		17.06.2025
98	98		17.06.2025
99	99		17.06.2025
100	100		17.06.2025

 NLR Ketil Edvardsen Arkitekt NLR AS Postboks 100 1860 Vestvågøy	REV. ANT.		REVISJONEN / GJELDER		SSN.	DATE	
	Tilakshaver:		Marielle De Roos og C. P. A. Hugo Vink		DATE	17.06.2025	
	Byggeskiss:		Saupstadveien 235, 8360 BØSTAD		TEGN.	KE	
	Kommune:		1860 VESTVÅGØY		MÅL	1 : 150	
	Ny gjettes Saupstad Gård		G. NR. 82 BMR. 9 + 31		PROSJEKT		
INFORMASJON					TEGN. NR.	512	
Dokumentet gjelder alle mål til utendørs grunnmur.					© Distribueringskopiering		
TEGNINGEN ER IKKE GODKJENT FOR UTFØRELSE.					eller bruk av tegninger		
					er ikke tillatt uten samtykke.		
				Plan Kjøler A2		K611	

Utskrift fra Norkart AS kartklient

Dato: 05.09.2024

Målestokk: 1:1000

Koordinatsystem: UTM 33N

Det tas forbehold om riktigheten eller fullstendigheten av opplysningene i dette dokumentet. Det kan ikke rettes krav som følge av at disse opplysningene benyttes som grunnlag for beslutninger.

Oppsummering studietur

Innspill til videre arbeid i kje-prosjektet

Norsk Landbruksrådgiving SA

Ketil Edvardsen
Marielle De Roos

Finansiering

- Prosjektet er finansiert av Nordland og Troms Fylkeskommune
- Bærekraftig verdiskaping og matproduksjon i nord
 - Arbeidspakke 2 - «Økonomi og lønnsomhet»
 - Arbeidspakke 3 - økt bruk av utmarksbeite i nord
 - Arbeidspakke 4 - Øke totalberedskapen gjennom økt matproduksjon
- Målsetting
 - Ordningen skal styrke produsentmiljøer i Nordland, Troms og Finnmark, motvirke bruksnedgang, øke arealbruken og heve kompetansen til landbruksnæringen og verdikjeden for mat, samt å utnytte regionale fortrinn og muligheter innen arktisk landbruk.

Agenda

1. Oppsummering av studieturen, tanker rundt driftsbygninger og driftsopplegg.
2. Hvordan kan vi nyttiggjøre oss og ta med videre ny kunnskap og praksis?
3. Kort orientering om tilleggsinformasjon vi har fått i etterkant av turen (celletallsproblematikk)
4. Hvordan endre politikk i Tine/Nortura? Andre offentlige instanser? Fag-lag og NSG? (Ketil, Marielle, Kristian og Marit i samarbeid)
5. Hvordan påvirke og informere lokale produsentlag. Hva vil vi formidle?
6. Hvem kan drive arbeidet med å undersøke kontinuerlig melking på geit i Norge?

Geitenæringen er et sårbart produsentmiljø.

Prosjektet skal samle gode bygningsløsninger for opal av kje og forhåpentligvis skape motivasjon.

Mandag 2. desember

	Ankomst Schiphol, Amsterdam
20.00	Til Deventer. Deventer ligger i øst Nederland. Vi kjører med 3 persons busser.
	Deventer blir base for rundturen vår.

NB! Fra tirsdag morgen til torsdag morgen blir frokost, lunsj og middag betalt av prosjektet.

Tirsdag 3 desember

	Frokost
9.45	Avreise til Mekkerhof
10.30 – 13.00	Geiten Innovatie Centrum Mekkerhof Se nettsider: https://www.mekkerhof.nl/ og https://www.metgij.nl/ «Mekkerhof» er en forskesgård og utviklingsenter for geitenæringa. Her utvikler de ulikt fôr til geit/kje. Eid av GJS, som er leverandør og produsent av kraftfôr/tonnvare. På gården forsker de på alt som har med foring å gjøre og utvikler kraftfôr typer til geitemelkproduksjon. Tema: FORING
14.00 – 15.30	Geitenhouderij Reimert Se på facebook: https://www.facebook.com/biologischemelkgeitenhouderijReimert Økologisk geitemelkproduksjon. En av de første geitemelk produsenter i øst-nederland som bygde ut stort til geit. Anerkjente bønder. Tema: OPPFØRING AV KJE OG LOGISTIKK I FJØSET
16.00 – 17.00	Holland Goats BV Se på facebook: https://www.facebook.com/profile.php?id=100063553987975 Holland Goats driver med oppføring av kje/livdyr som går til salg/eksport. Det er nulltoleranse for sykdom og de har tett oppfølging av kjeene. Tema: OPPFØRING AV KJE OG EKSPORT LIVDYR
	Tilbake til Deventer
Kl. 19.00	Fellesmiddag

Onsdag 4 desember

	Frokost
	Tur i Deventer og langs elven IJssel. Besøk Deventer Koek
10.45	Avreise til Elshof
11.30 – 13.00	Geitenhouderij Elshof Se på facebook: https://www.facebook.com/profile.php?id=100038111304124 Den største gården vi besøker med ca 3000 geiter. Svært opptatt av god oppføring av kje og ungdyr. Effektiv melking. Fører mye direktehøstet fôr inne i fjøs. Tema: KJEOPPFØRING, LOGISTIKK I FJØS, MELKEPRODUKSJON
	Lunsj undervels
14.00	Geitemelk Maasdriel Se nettside: https://www.geitemelkmaasdriel.nl/ Geitemelkproduksjon og oppføring av kje. Foredler selv ost og kjøtt og selger i eget gårdsutsalg. Det er mulig å få smake og kjøpe produkter i gårdsbutikken. Tema: KJEKJØTT-FOREDLING
17.00	Leusdens geitenlam / Geitenhouderij Het nieuwe Riet Se nettside: https://www.leusdens-geitenlam.nl/ Besøk i fjøs – melking, kje/kjøtt produkter, smaksprøver. Tema: KJEKJØTT PRODUKTER
19.30	Fellesmiddag på restaurant Roasted

Torsdag 5 desember

Tidlig frokost og vi kjører til Amsterdam Schiphol

Oppsummering av studietur

Tanker rundt driftsbygninger og driftsopplegg.

1. Marit: gode tilbakemeldinger, gjennomarbeidet program. Is av geitemelk.
2. Mariell: Tettpakket program. Mange inntrykk. Tanker rundt hva vi produserer. Alternative salgskanaler – nå ut til forbrukeren. Egen erfaring at smaksprøver selger. Prøve nye produkter i markedet.
3. Hendry: Avhengig av industrien for å produsere og selge produktene ut i markedet. Produktkvalitet og slaktevekter. Løsningen er ikke tilskudd alene, produktpris må opp. Arbeid fra TINE ang. overføringsverdi av celletallsverdier fra utland. TINE sin produktportefølje på geit, samt tilbud i butikk og salgskanaler. Geitemelkrepresentanter i samvirket.
4. Marielle: Industrien i regionen må ta sin del av ansvaret og kostnaden. Fronte geitemelkas positive egenskaper.
5. Hendry: melkeanvendelse til morsmelkerstatning – hvorfor ikke i Norge? 400 mill liter produksjon
6. Mariell: geitemelkas beskaffenhet er gunstig for folk med laktoseintoleranse. Geitemelk er et godt alternativ, og kan oppveie «kumelk-mangel» i Norge. Opplysningsarbeid er nødvendig.
7. Odd Kjetil: Kjøttkongress – Geit er fraværende. Slaktevekter må økes.
8. Even: Stigma fra tidligere henger enda igjen. TINE prøver, men kjedemakta bremser.
9. Kristian: Omsetning av melk tross høyt celletall viktig å arbeide videre med. Pulvermelk? Ekstra midler til kjeslakt som gis til dårlig stilte (400 pr slakta kje fra LMD) Spørsmål hvor celletallsgrense skriver seg fra.
10. Marit: forankring i fag-lag. Det ligger til rette for økning i norsk melkeprod. Mange geografiske fortrinn. Celletallsproblematikk – avl eller miljø?

Hvordan kan vi nyttiggjøre oss

og ta med videre ny kunnskap og praksis?

1. Marielle, «varig melking» Celletall på geit er ulikt fra celletall på storfe
2. Hendry: produktlinje på kjøtt: fra produksjon til butikk – Målsetning om å hente ut høyest mulig pris. Avlsarbeid: fokus på mer enn melk.
3. Marielle: Må bruke ny kunnskap opp mot våre fag-lag og politisk. Peke ut momenter som kan tas videre og kjøres som egne prosjekter

Hvordan endre politikk i Tine/Nortura?

Andre offentlige instanser? Fag-lag og NSG? (Ketil, Marielle, Kristian og Marit i samarbeid)

1. Hendry: avlsarbeid og erfaringer over lang tid. Overføringsverdi til Norge. Tilbakemeldinger til faglag er viktig.
2. Marielle: Avl og salg av dyr en viktig inntekt i Nederland
3. Morten: Geitekontrollen, NSG driver avlsarbeid på mohair, boer ++ Fokus på start-fôring av kje. Kompetanse hos Nortura. Budsjett på verktøy!

Hvordan påvirke og informere

lokale produsentlag. Hva vil vi formidle?

1. Marielle: bruke kunnskap og formidle hva som er vist mulig i andre land. NBS – formidle fakta og tall som kan brukes videre politisk. Komme videre fra «synsing» til faktabaserte innspill.
2. INNOVASJON NORGE –ekstra midler til kjøtt/kje
3. Rapportere godt og dokumentere dagens situasjon – hvordan kan situasjonen bedres?
4. Tilbud vs. Etterspørsel
5. Tillit til at forbrukerne fins.

Hvem kan drive arbeidet

med å undersøke kontinuerlig melking på geit i Norge?

1. Marit: må komme fra «ryddige» organisasjoner som kan rapportere og dokumentere pengebruk. Pengene fins!
2. Hendry: Arbeidsgruppe i TINE. Unngå at arbeidet stopper opp når prosjektet er avsluttet
3. Marielle: fag-lag må støtte arbeidet. Fortsatt prosjekt kan sette dagsorden
4. Kristian: Fortsette arbeidet med prosjektet, enklere når TINE ikke er prosjekteier. Konkrete tiltak kan selges inn til videre arbeid. BÆREKRAFT.
5. Viktig moment i en evt. søknad at det samarbeides med fag-lag

Prosjektmål

1. Skaffe til veie konkret tallgrunnlag og praktisk ergonomisk gode løsninger fra pilotbruket for omlegging av drift til full oppfôring av alle kje.
2. Utarbeide grundige vurderinger og økonomiske planer for flere alternative løsningsforslag.
3. Avholde møteserie med kompetente og motiverende foredragsholdere til geitemelkprodusenter i Nord-Norge.
4. Gjennomføre studietur til Nederland for en gruppe på maksimalt 24 personer fra næringa, med fokus på erfaringsutveksling og motivasjon til å ville ta med seg ideer og se muligheter på hjemmebane.

Planlagte aktiviteter

- Planlegging pilotfjøs på Saupstad gard; bygningsplanlegging, driftsplan
 - Markedsundersøkelse kjekjøtt, produktkartlegging
 - Teamsmøter med geitemelkprodusenter i Nord-Norge
 - Studietur til Nederland
-
- Prosjektrapport med som oppsummerer realistiske tallgrunnlag. Dersom økonomien viser at det ikke er «liv laga» må rapporten være så etterrettelig at den kan brukes som politisk verktøy i arbeidet med å forhandle rammevilkår

Innspill til møte-tema

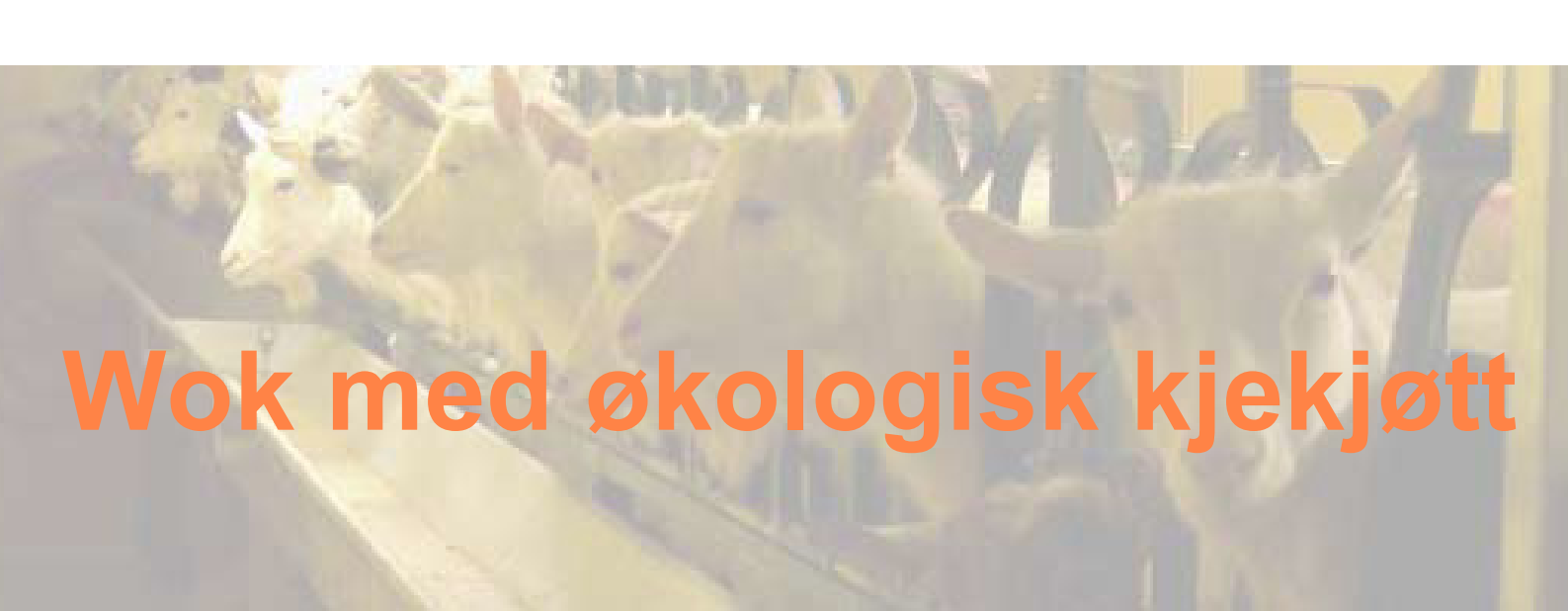
1. Fôringsteknikk
2. Tidsforbruk / arbeidsmengde
3. Kvalitet på kjøttet/produktet - hvordan føre opp gode slakt?
4. Plukkslakting - utvalg av dyr til slakt. Hva betyr slakteklassene?
5. Formiddel mtp. økonomi (råmelk, melkepulver, fersk melk + +)
6. Felles innkjøp av fôrvarer
7. Smittevern og helse
8. Kje på beite - Penger til gjerdehold, nye løsninger NOK fôr. NIBIO?

Til orientering

1. Marielle har kontaktet Mekkerhof (Erik) om muligheten for å se på tegninger til pilotprosjektet.
2. Til produktutvikling leier vi inn Richard Cox (tidligere kokk på Holmen , jobber nå selvstendig) 1-2 dager avhengig av pris og bruker 50% av budsjettet på produktutvikling med han.
3. Informasjon blir delt i sluttrapporten.
4. Informasjon om celletall mangler tilbakemelding
5. Til markedsundersøkelse er det interessant å vite mer om hvor mange kje som fores opp , til hvilken slaktevekt og hvordan (pulver , syrnet melk). Nyttig å ha den informasjonen med i rapporten og å ha en oversikt. En ide at Marielle ringer til prosjektdeltakere?

Wok med økologisk kjekjøtt

600g	økologisk kjekjøtt
50g	økologisk rød paprika
100g	økologisk brokkoli
100g	økologiske gulrøtter
100g	økologisk purre eventuelt 4 vårløker
1	økologisk rødløk
3ss	rapsolje
3ss	soyasaus
2-3	limeblader
1	lime
	pepper
1	ts ingefær
	sesamolje

Kutt alle grønnsaker i tynne strimler, brokkolien i små buketter.

Skjær kjøttet i tynne skiver.

Varm woken, eller stekepanna godt, ha i oljen og stek kjøttet raskt.

Når kjøttet er ferdig tas det opp av woken.

Sjekk at woken er varm nok og ha i grønnsakene og limebladene, gulrøttene først, deretter de andre. Ha over soyasaus, pepper og ingefær. Press saften av limen over grønnsakene. Tilsett så kjøttet og la det bli helt varmt sammen med grønnsakene.

Anrett på tallerken, drypp sesamolje over tilslutt.

Serveres med kokt ris til.

Oppskriften er utarbeidet av Siv Hilde Lillehaug, som del av det nasjonale pilotprosjektet **"Utvikling av økologisk geitehold"**. Prosjekteier er Fylkesmannen i Nordland og Økoringen Nordre Nordland har prosjektledelsen. Les mer om prosjektet på www.fylkesmannen.no/okogeit

Heftige kålruller av økologisk kje

400 g	økologisk kjekjøtt fra forparten av dyret
1	økologisk løk
1	økologisk savoykål
1/2 ts	pepper
1 ss	salt
1	økologisk kinesisk hvitløk
1	rød chili
2 ss	hakket økologisk persille
2	økologisk egg
50 g	økologisk hvetemel
50 g	potetmel
1 dl	kyllingkraft

Kvern kjøttet, eller kutt det i biter og kjør det i foodprosessor sammen med salt og pepper
Tilsett finhakket chili.

Kjør løk og hvitløk i stavmikser sammen med kyllingkraften, slik at det blir en fin mos.

Rør eggene inn i kjøttet.

Spe med løkmosen og melet vekselvis.

Kok opp vann med 3 ss salt pr liter, Legg kålen i og kok den i 3-4 minutter.

Ta den ut av vannet og ta forsiktig løs et og et kålblad.

Legg en stor spiseskje farse i hvert kålblad og pakk det fint inn.

Smelt smør og litt olje i en panne

Stek kålrullettene på svak varme til de er gjennomstekte.

Servers med mandelpoteter, brun saus og kokte grønnsaker til

Oppskriften er utarbeidet av Siv Hilde Lillehaug, som del av det nasjonale pilotprosjektet
"Utvikling av økologisk geitehold". Prosjekteier er Fylkesmannen i Nordland og Økoringen Nordre Nordland har
prosjektledelsen. Les mer om prosjektet på www.fylkesmannen.no/okogeit

Økologisk kje i appelsinsaus

1	bog av økologisk Kje
5	appelsiner
3	stilker timian
4	laurbærblader
	salt og pepper
	sukker
3 ss	maizenna
2 dl	kyllingkraft
2	økologiske gulrøtter
100 g	søvløk
100 g	sukkererter

Del bogen i skiver, og kok den i kyllingkraften tilsatt saften fra appelsinene
Sammen i kjelen has også timianstilkene og laurbærblader og salt
Når kjøttet er mørt tas det ut av kraften.
Sil kraften, Rens og kutt gulrøttene i skiver, rens løken og kok dette i kraften.
Til sist smakes den til med sukker salt og pepper og jevnes med Maizenna.
Ha i kjøttet igjen og varm det opp.
Serveres med kokt ris.

Oppskriften er utarbeidet av Siv Hilde Lillehaug, som del av det nasjonale pilotprosjektet
"Utvikling av økologisk geitehold". Prosjekteier er Fylkesmannen i Nordland og Økoringen Nordre Nordland har
prosjektledelsen. Les mer om prosjektet på www.fylkesmannen.no/okogeit

Økologisk kje som finnebiff

600 g	økologisk kjekjøtt
200 g	økologisk løk
150 g	sopp, for eksempel blanding av skogsopp eller aromasopp
5-6	einebær
3	skiver økologisk brun geitost
2 ss	rognebærgele eller ripsgele
4 ss	smør
1 dl	fløte
1 dl	crème fraiche
	salt og pepper

Kutt kjøttet i tynne skiver,

Løk og sopp skjæres i skiver.

Smelt smøret i en kjele og la det bli nøttebrunt. Legg i kjøttet og la det steke lett, tilsett løk og sopp. La alt surre litt.

Tilsett deretter 1 dl vann og la det koke opp. Knus einebærene i hånden og ha de i kjelen sammen med brun geitost og rognebærgele.

La det hele småkoke ca 15 minutter, tilsett fløte og creme fraiche og la det hele koke ytterligere 10 - 15 minutter, smak til med salt og pepper.

Serveres med potetmos og kokte grønnsaker.

Oppskriften er utarbeidet av Siv Hilde Lillehaug, som del av det nasjonale pilotprosjektet

"Utvikling av økologisk geitehold". Prosjekteier er Fylkesmannen i Nordland og Økoringen Nordre Nordland har prosjektledelsen. Les mer om prosjektet på www.fylkesmannen.no/okogeit

Kjøttkaker av økologisk kje

500 g	kjøtt fra forparten av et økologisk kje
1	ss salt
2	økologiske egg
1	økologisk løk
1 ts	allehånde
1 ts	kummin
1 dl	økologisk melk
4 ss	potetmel

Kvern kjøttet 2 ganger sammen med saltet.

Bruk stavmikser og mos løken.

Tilsett krydder og egg.

Tilsett potetmel og spe med melk til det blir en passe farse.

Kjøttkakene stekes i olje tilsatt smør.

Kjøttkakene servers som kjøttkaker tradisjonelt serveres.

Med god brun saus (lur gjerne litt Crème Fraiche eller fløte inn), melne mandelpoteter og grønnsaker.

"Mmmmm kor godt".

Oppskriften er utarbeidet av Siv Hilde Lillehaug, som del av det nasjonale pilotprosjektet **"Utvikling av økologisk geitehold"**. Prosjekteier er Fylkesmannen i Nordland og Økoringen Nordre Nordland har prosjektledelsen. Les mer om prosjektet på www.fylkesmannen.no/okogeit

Økologisk rabarbrasuppe med geitostkrem

Suppen

8	stilker rød rabarbra
4	stjerneanis
10 cm	kanel
5 hele	grønn kardemomme
100 – 150 g	brunt sukker
1	vaniljestang
1	lime
1 l	vann

Kutt rabarbrastilkene grovt. Ta vare på de aller fineste delene av stenglene.

Disse fineste bitene kuttes i små fine biter av jevn størrelse.

Kok de grovhakkede bitene sammen med vann, krydder og sukker, revet skall og saft fra limen.

Kok i ca 15 minutter.

Sil fra rabarbraen og krydderiet.

Smak om suppen er nok søt, hvis ikke tilsett mer sukker.

Kok inn suppen til ca ½ liter.

Hell suppen over de små rabarbrabitene som du kuttet tidligere, sett til avkjøling.

Geitostkrem

100 g	økologisk ferskost fra geit
50 g	hvit sjokolade
1 dl	kremfløte
2 ss	sukker

Pisk fløten med sukkeret og tilsett osten.

Smelt sjokoladen og tilsett denne i en tynn stråle.

Sett kjølig

Ved servering fylles en skål med rabarbrasuppen, legg en stor skje med Geitostkrem midt i , Pynt med jordbær og fersk peppermynte

Oppskriften er utarbeidet av Siv Hilde Lillehaug, som del av det nasjonale pilotprosjektet
"Utvikling av økologisk geitehold". Prosjekteier er Fylkesmannen i Nordland og Økoringen Nordre Nordland har prosjektledelsen.
Les mer om prosjektet på www.fylkesmannen.no/okogeit

Tyttebærglasert røkt økologisk kjelår

1 lår fra økologisk kje eller ung geit
tyttebærsirup
Salt

Bein ut låret.

Smør alle snittflater med tyttebærsirup.

Salte med fint salt.

Rull

Sammen og pakk låret i netting.

Smør deretter inn hele låret med tyttebærsirupen og strø godt med salt over dette. La det modne i 2 døgn.

Deretter kaldrøkes hele låret.

Stekes i ovn til det har fått en kjernetemperatur på ca 67 grader.

Serveres varm eller kald.

Oppskriften er utarbeidet av Siv Hilde Lillehaug, som del av det nasjonale pilotprosjektet **"Utvikling av økologisk geitehold"**. Prosjekteier er Fylkesmannen i Nordland og Økoringen Nordre Nordland har prosjektledelsen. Les mer om prosjektet på www.fylkesmannen.no/okogeit

Urtefylt økologisk kjerull

1 slagside	av økologisk kje
	kjøtt fra økologisk bog og nakke
3 store stilker	økologisk timian
3 store stilker	økologisk mynte
2 blader	salvie
1 liten	bunt økologisk gressløk
1 liten	sitron
	salt og pepper

Del slagsiden slik at den blir dobbelt så stor

Skjær kjøttet i strimler

Hakk alle urtene

Rasp sitronen og press saften ut

Legg slagsiden på bordet, forsøk å få den så firkantet som mulig.

Strø urter, salt, pepper og litt raspet sitronskall over. Legg deretter strimler av kjøtt over dette igjen, gjenta til du er fri for kjøtt og urter.

Mellom hvert lag dryppes noen dråper sitronsaft.

Sy sammen rullen og ha den i nett.

Rullen trekkes i lettsaltet vann til den har fått en kjernetemperatur på 76 grader.

Ta den ut av kjelen, avkjøl den og legg den så i press til neste dag.

Denne rullen smaker kjempegodt på brød.

Oppskriften er utarbeidet av Siv Hilde Lillehaug, som del av det nasjonale pilotprosjektet

"Utvikling av økologisk geitehold". Prosjekteier er Fylkesmannen i Nordland og Økoringen Nordre Nordland har prosjektledelsen.
Les mer om prosjektet på www.fylkesmannen.no/okogeit

Søknad

Søknadsnr.	2024-0085	Søknadsår	2024	Arkivsak
Støtteordning	Bærekraftig verdiskaping og matproduksjon i nord			
Prosjektnavn	Pilotprosjekt satsning på kjekjøtt med fokus på motivasjon og inspirasjon			

Kort beskrivelse

Pilotprosjekt gjennomføres på ett gårdsbruk med ønske om bærekraftig produksjon av kje og kjeprdukter. Prosjektet skal gjennom møteserie og studietur inspirere og motivere geitemelkprodusenter i Nord-Norge til å foredle ressursen som kjekjøtt er.

Prosjektbeskrivelse

Dagens manglende utnyttelse av ressursen kjekjøtt er et omdømmeproblem for hele geitenæringen. Det har vært kjørt utallige prosjekter på oppfôring og foredling av kje. Dette har ikke resultert i særlig utbredelse av kjøttproduksjon, med begrunnelse i at produksjonen er svært arbeidskrevende og ulønnsom.

Dette prosjektet tar sikte på å fokusere bredt, og ta med hele ressursgrunnlaget på gården som skal være pilot, grundig utrede ressurser og muligheter, som til slutt skal resultere i en prosjektrapport som kan komme hele geitenæringen til gode.

Dette skal løses gjennom innleie og bruk av ressurspersoner i landsdelen, inkludering av aktive geitebønder gjennom møteserier for motivasjon og syne inntektsmuligheter i stedet for det som etter hvert har blitt et negativt fokus. Vi skal arrangere treffpunkter gjennom sensommeren og høsten 2024 - som så avsluttes med en studietur til Nederland hvor deltakerne skal besøke gårdbrukere som lykkes med produksjonen. De skal møte gårdbrukerne bak, samt se produksjonslinjene fra gård via butikk til ferdig produkt.

Tanken er her at i stedet for å finne opp vår egen måte å gjennomføre denne nye satsningen på, skal vi trekke ut det med best overføringsverdi til nord-norske forhold, tilpasse og skalere.

For at dette ikke skal bli nok et gjennomført prosjekt som legges bort etter avslutning er det fokusert på kvalitet og engasjering av de riktige fagpersoner i prosessen. En engasjerende møteserie til en næring som vært gjennom dette i flere omganger tidligere er en krevende jobb å sy sammen. Det må derfor settes av tid og penger til å gjøre det godt og grundig. Likeså håper vi å lage en så god studietur at reisen både kan motivere, men kanskje viktigst skape nye kontakter og nettverk som deltakerne senere kan bygge videre på.

Målsetningen er å gjennomføre piloten og gå bredt ut blant geitebønder i Nord-norge, og på denne måten legge et grunnlag for et større prosjekt som oppfølging i 2025.

Kontaktopplysninger

Funksjon	Navn	Adresse/poststed	Mobil
Søker / Prosjekteier	Norsk Landbruksrådgiving SA Org.nr:931892126 nlr@nlr.no	Osloveien 1 1433 ÅS	46637027
Kontakt- person	Ketil Edvardsen k.e@nlr.no	Hagvågen 9 8360 BØSTAD	46637027
Prosjekt- leder	Ketil Edvardsen k.e@nlr.no	Hagvågen 9 8360 BØSTAD	46637027

Mottatt offentlig støtte tidligere: Ja

Fra og med 1.1.2024 gikk NLR Nord Norge inn i NLR SA. NLR er en historisk organisasjon som i mange år har søkt om tilskudd fra flere offentlige instanser, til å gjennomføre faglig aktivitet, forsøksvirksomhet og utprøvinger i landbruket i Nord-Norge.

Spesifikasjon

Bakgrunn

Gjennom mange år har geitenæringen i Norge strevd med håndtering og utnyttelsen av kje som matressurs. Den moderne melkeproduksjon på geit har ikke plass og kapasitet til å ta vare på det store antall kje som hvert år blir født. Det tas vare på om lag 30% av kjeene som påsett og rekruttering, de resterende avlives og destrueres. Heldigvis og dessverre har de innflytelsesrike organisasjoner ikke satt dette på dagsorden. Næringen selv sammen med TINE er veldig klar over den potensielle omdømmeproblematikken som ligger i denne saken.

Det har vært gjennomført flere større og mindre prosjekter med formål om å gjøre det attraktivt for gårdbrukere å føre opp kje til slakt, finansiert av gårdbrukere, samvirkeorganisasjoner og fylkeskommune. Historien viser at det er svært vanskelig å få til lønnsomhet for gårdbrukeren i kjøttproduksjon på kje.

Næringen selv ønsker mest av alt å kunne ta vare på samtlige kje som kommer til verden, føres frem til det gode produktet som kjekjøtt er, og samtidig utnytte beiteressursene som finnes i landsdelen vår. Melkeproduksjonen i seg selv er blitt såpass krevende at besetningene må føres kontrollert gjennom hele året – noe som for mange utgjør en begrensende faktor for fullgod utnyttelse av beite. Kje er i så måte både svaret og løsningen. For å kunne gjennomføre dette i praksis, trengs plass og gode løsninger i fjøsene til å oppstalle kjeene helt fra fødsel og frem til beiteslipp eller slakt. Kjeene vokser fort og plassbehovet mangedobler seg fra spedkjeperioden til tiden rundt beiteslipp. Det er per i dag ikke lønnsomt å føre kje med geitemelk, og det er usikkert hvor lønnsomt det er å kjøpe melkepulver for å føre opp samtlige kje.

Det er en vanlig praksis i Nederland/Tyskland å trekke laktasjonen ut over flere år. Vi ønsker å undersøke muligheten for å gjøre dette hjemme også. Dette ville løst mye av problemet, rett og sett fordi det fødes et betydelig lavere antall kje som må tas vare på. Hvordan dette vil påvirke melke kvalitet mtp. frie fettsyrer, kjemisk innhold og celletall må tas med i beregningen.

Prosjekttanken springer ut fra et ønske om håndfaste tallgrunnlag som viser spesifikt kostnader ved oppføring, inkludert byggekostnader for det ekstra nødvendige areal, kostnader knyttet til jord/grasproduksjon, kostnader knyttet til innkjøp av melkepulver, veterinær, og vederlag for arbeid. Først når dette foreligger kan næringen som helhet gå videre i prosess med produktutvikling og forhandlinger om hva avregningspris må være.

Dette prosjektet er tenkt som et pilotprosjekt på en representativ gård, som har et sterkt ønske om å videreutvikle sin satsning på lokalprodusert mat, hvor erfaring og resultat kan deles. Målet er at prosjektet skal motivere og samle flere gårdbrukere, og videre konkretisere nøkkelfaktorer som gjør at vi fremdeles ikke utnytter ressursen kje. Det planlegges da et større prosjekt som del 2, som kan nå ut til flere. Erfaringene fra pilotprosjektet vil være et særdeles viktig grunnlag for å legge fokus og investeringsmidler i riktige tiltak.

Prosjektmål

PROSJEKTMÅL:

1. Skaffe til veie konkret tallgrunnlag og praktisk ergonomisk gode løsninger fra pilotbruket for omlegging av drift til full oppføring av alle kje.
2. Utarbeide grundige vurderinger og økonomiske planer for flere alternative løsningsforslag.
3. Avholde møteserie med kompetente og motiverende foredragsholdere til geitemelkprodusenter i Nord-Norge.
4. Gjennomføre studietur til Nederland for en gruppe på maksimalt 24 personer fra næringa, med fokus på erfaringsutveksling og motivasjon til å ville ta med seg ideer og se muligheter på hjemmebane.

MÅLOPPNÅELSE:

Prosjektarbeidet på pilotbruk skal videreføres til byggefase. At tallgrunnlaget er riktig og pålitelig er av stor egeninteresse for gårdens videre økonomi. På noe lengre sikt vil tallgrunnlaget og resultatet av prosjektet kunne etterprøves på flere gårdsbruk i landsdelen.

Møteserie vil først og fremst fungere som en inspirasjonsarena og et treffpunkt som inviterer til deltagelse på studietur. Interesse for deltagelse vil fortelle utvetydig hvorvidt vi lykkes.

I etterkant av studietur vil prosjektavslutning og forarbeid til neste fase vise om prosjektet har truffet målgruppen og skapt motivasjon til å gå videre med framføring av kje.

MÅLOPPNÅELSE FOR STØTTEORDNING:

Prosjektet faller inn under flere av arbeidspakkene i støtteordningen.

Arbeidspakke 2 – «Økonomi og lønnsomhet»

Prosjektet vil bidra til kompetanseheving innen økonomi, og avklare et marked og potensiale som i dag ikke bli utnyttet. Tilbudet er åpent for alle geiteprodusenter i landsdelen, gjennom pilotprosjektet vil vi gå dypt inn i problematikken på ett bruk, hvor erfaringene skal deles bredt i etterkant.

Arbeidspakke 3 – økt bruk av utmarksbeite i nord

Som en naturlig konsekvens av oppal av det store antall kje som hvert år avlives, vil dette medføre en økt bruk av beiteressursene omkring gårdene. Geit og kje er utmerkede landskapspleiere som i tillegg til den rene beiteutnyttelsen også holder landskapet åpent og tilgjengelig. Gjerdeteknologi er et stikkord som naturlig hører sammen med bruk av inn/-utmarksbeider.

Arbeidspakke 4 – øke totalberedskapen gjennom økt matproduksjon

Førsteprioritet i prosjektet er selvsagt å motivere til økt ressursutnyttelse på gårdsnivå, og sammen med dette en styrket økonomi og tåleevne for investeringer. Som en naturlig følge av oppal av et relativt stort antall kje følger økt matproduksjon på lokale og bærekraftige ressurser. Dette bidrar både med matberedskap, sysselsetning av leverandører til landbruket og tilhørende verdikjeder.

Forankring

Prosjektet er forankret i NLR gjennom deltakelse av rådgivere og prosjektleder.

Deltakelse og involvering av pilotbruket - Saupstad gård er avgjørende både for at prosjektet skal lykkes, men også av egeninteresse for fremtidig satsning på gården.

Prosjektet er forankret i faglag og samvirkeorganisasjoner hele geiteræringen omfatter.

Prosjektorganisering

Prosjekteier - NLR SA

Prosjektleder - NLR SA (Ketil Edvardsen)

- Lang erfaring med småfe og geit fra oppvekst på gård med melkegeit.
- Tillitsverv i landbruksorganisasjoner, NSG (lokallag og fylkeslag) Produsentlag TINE (har vært - produsentlagsleder)
- Mastergrad i Husdyrbygg fra UMB (NMBU)
- 15 års arbeidserfaring i landbruksforetak

Pilotbruk SAUPSTAD GÅRD CORNELIS PIETER ADRIANUS HUGO VINK (Marielle De Roos)

- Bred erfaring innen landbrukets faglag, TINE (produsentlagsleder), NBS (styremedlem)
- Landbrukshøyskole utdanning LARENSTEIN - Wageningen University
- NMBU PPU utdanning
- Drevet med geitemelk produksjon på Vestlandet og egen gård med melkeproduksjon, kjøttforedling og ysteri siden 2000 i Lofoten sammen med Hugo og 2 sønner

Samarbeidspartnere

TINE - bruk av kompetanse og fagpersoner som foredragsholder økonomi

NORTURA - bruk av kompetanse og fagpersoner som foredragsholder

ARKTISK KJE - bruk av kompetanse og fagpersoner som foredragsholder

Aktiviteter

Pilotprosjekt på Saupstad Gård

Møteserie for geitebønder i Nord-Norge

Prosjektrapport med mulighet for større prosjekt i 2025

Avsluttende studietur til Nederland

Tilskudd fra TFK skal brukes til:

- Prosjektgjennomføring i form av kostnader til prosjektleder
- Kostnader knyttet til pilotbruk (driftsplaner, kartlegging av marked, mm)
- Innleie av fagressurser og gjennomføring av inspirasjons/fagmøter
- Rapportering og formidling av resultater
- Planlegging og gjennomføring av studietur til Nederland

Egeninnsats utgjør:

- Pilotbrukets tidsbruk på utarbeidelse av drifts/-og byggeplaner
- Tidsbruk og innleid avløser for deltakere på fagmøter og studietur

Målgrupper

Geitebønder i Nord-Norge

Resultat

Pilotprosjekt:

Skaffe til veie etterrettelig økonomisk tallgrunnlag for bruk i forlengelsen av prosjektet. Dette tallgrunnlaget finnes i dag i liten grad, og da i særdeleshet kostnadsnivå og dekningsgrad for 2024. Tallgrunnlaget vil være fundamentet for videreføring og viktige underlag for faglag i forhandlinger med departement og myndigheter. Det er åpenbart at dersom det skulle vise seg at alle undersøkte alternativer viser negativ internrente for produksjonen (alene og slått sammen med melkeproduksjonen) vil ingen satse på kjøttproduksjon på kje. Ingen næring kan leve av omdømme alene.

Samle og motivere en næring som har hatt mye motbør. Det har over mange år vært flat inntektskurve for geitemelkprodusenter. Tall fra driftsgranskningene i jordbruket viser at geitebønder historisk har hatt god økonomi, men grunnet stor kostnadsvekst er lønnsomheten nedadgående. Prosjektets mål er å snu trenden og være med å skape positive arenaer for ideutveksling og satsningsvilje. Vi tror at den beste måten å få til dette på er å bygge nettverk gjennom treffpunkter og møter, for så å reise på studietur for å møte gårdbrukere som har fått dette til, og kanskje løser ting annerledes enn vi har gjort i Norge vil være vel anvendte midler.

Effekter

Motivasjon er den viktigste effekten vi søker gjennom prosjektet. Vi er i ferd med å nå et nedre kritisk antall geitebønder i landet, og blir det færre bruk forsvinner fagmiljøene helt. Det er avgjørende viktig at det finnes kollegaer i nærområdet som gårdbrukerne kan fra veksler med.

Et godt gjennomført og dokumentert prosjekt på pilotbruket kan vise at det er mulig å gjøre ting annerledes og lykkes med det økonomisk. Næringen kjenner i dag godt historiene om de som har prøvd seg på oppføring av kje, og satt igjen med å ha lagt en enorm arbeidsinnsats, brukt menger og ressurser på å få frem kje til slakt - for å sitte igjen med et netto økonomisk tap. Selv den beste selger vil slite med å selge inn et slikt konsept. For å ha sjans til å lykkes, og skaffe de effektene vi planlegger må vi ha med hele bildet, og kalkylene/regnskapene må være etterrettelige.

Tids- og kostnadsplan

Tidsplan

JUN 24 - Prosjektavgrensning og gjennomføring av pilotprosjekt på gårdsnivå

SEPT 24 - Pilotprosjekt avsluttet, og prosjektrapport klar

OKT 24 - Planlegging og gjennomføring av møteserie. Innleie foredragsholdere og inspiratorer

OKT/NOV 24 Planlegging og booking av reise - Gjennomføring av studietur.

DES 24 - Avslutning og rapportering

Kostnadsplan

Tittel	2024	2025	2026	2027	2028	SUM
Kje - Bygningskartlegging	100 000					100 000
Kje - Driftsplan	100 000					100 000
Kje - Markedsundersøkelse	20 000					20 000
Kje - Produktkartlegging	20 000					20 000
Kje - Utarb. rapport og prosj. avsl.	100 000					100 000
Kje- Jord/ressurskartlegging	50 000					50 000
MØT - Forberedelse og plan møteserie	100 000					100 000
MØT - Gjennomføring av møteserie	160 000					160 000
REIS - Egenandel reise (avløser)	290 000					290 000
REIS - Opphold og program	213 000					213 000
REIS - Planlegging og forberedelse	100 000					100 000
REIS - Reisekostnader	240 000					240 000
Uforutsette utgifter	7 000					7 000
Sum kostnad	1 500 000					1 500 000

Finansieringsplan

Tittel	2024	2025	2026	2027	2028	SUM
Egeninnsats DELTAKERE	290 000					290 000
Egeninnsats NLR	50 000					50 000
Troms fylkeskommune	1 160 000					1 160 000
Sum finansiering	1 500 000					1 500 000

Geografi

5500-Troms

Vedleggsliste

Dokumentnavn	Filstørrelse	Dato